

Verzamelde preken

Ds. Ignace Frénay

In dankbare herinnering aan de
Protestantse Gemeente Winsum-Halfambt

*De zee kentert als water bij de kust
en zo verzaakt een ziel zich
waar zij weet: ik vind mijn vorm
waar ik mijn grenzen voelde,
ik vind mijn wezen
waar ik niets bedoelde
dan mens te zijn voor God
naar wie ik heet.*

Guillaume van der Graft

© Ignace Frénay, Mensingeweer
Foto voorzijde: Hessel Velzen

Prijs: € 5,-

Inleiding

Op zondag 19 januari 2020 nam ik na ruim 23 jaar afscheid als predikant van de Protestantse Gemeente Winsum-Halfambt. Een onvergetelijke dag¹! Uit de ontelbare brieven, kaarten en mailtjes die ik kreeg kwamen twee dingen naar voren: dat ik er voor iedereen was, kerklid of niet, en mijn preken.

Complimenten doen je goed, maar ik stuur ze altijd maar door naar Boven, naar het hoogste adres, omdat daar tenslotte ook mijn talenten en mijn inspiratie vandaan komen. Uit dankbaarheid heb ik nu vijftientig van mijn preken uitgegeven. De keuze is enerzijds vrij willekeurig, anderzijds heb ik geprobeerd de gang van het kerkelijk jaar aan te houden. Dat is de volgorde waarin ik de preken presenteer.

Nu is een geschreven tekst heel wat anders dan een gesproken preek: het is slechts de *basis* voor wat er op dat moment in de kerk gebeurt: sfeer, context, intonatie en dergelijke komen minder goed tot hun recht. Toch geef ik deze teksten nu aan de openbaarheid prijs – in de hoop dat er iets van het oorspronkelijke vuur van is overgebleven.

Een verwijzing naar de bijbelteksten waarop de preek gebaseerd is, staat erbij. Lees die altijd eerst, en dan pas de preek – alleen zo komt de uitleg tot z'n recht. En lees ze vooral niet allemaal achter elkaar! Eén per week is al heel wat.

Ds. Ignace Frénay
ds.ifrenay@gmail.com

---

¹ Zie: <https://www.hogelaand.nl/over-mij/#afscheid>

Advent

In deze dienst (21 december 2014) werden gedoopt: Majan, en Elynn, dochter van Wilfred en Majan.

Lezen: Samuel 7,1-16 en Lucas 1:26-38

Twee weken geleden begon ik de preek met de vraag of iemand van u wel eens tegen God had gepraat, en of hij ook wel eens had teruggepraat. Ik vroeg toen of u daarbij uw hand wilde opsteken. De reacties waren wat aarzelend, maar ik moet toegeven dat het ook wel een beetje gemeen van mij was om u zó voor het blok te zetten met een toch wel hele persoonlijke vraag. Ik zal het nooit meer doen.

Maar groot was mijn vreugde toen ik in de lezing van vandaag zag dat het inderdaad kan gebeuren dat God tegen een mens praat, namelijk tegen Maria. Hij doet dat via een boodschapper: een engel met de naam Gabriel, dat betekent vriend van God. Die scene is beroemd omdat hij in alle tijden is geschilderd. En zojuist hebben we hem ook gezien, bij de verbeelding voor de kindernevendienst.

We zien de engel en Maria. Een paar dingen zijn op die schilderijen heel opmerkelijk: ze zijn altijd met z'n tweeën, Maria en de engel, er is nooit iemand anders bij, ja hooguit een duif, of nog wat engelen, een enkele keer staat God de Vader erbij, of een opschepperige bisschop die de opdrachtgever was voor het schilderij, en zichzelf naast de engel had geplaatst. Verder wordt Maria afgebeeld terwijl ze in zichzelf is gekeerd: ze bidt, of ze leest in een boek, heel soms is ze met de was bezig. Maar in elk geval loopt ze niet in een drukke winkelstraat, of is ze in groot gezelschap.

Blijkbaar is er een zekere inkeer nodig, willen wij de stem van God, van de engel, kunnen verstaan. Bert van der Woude zegt: "een engel brengt door zijn verschijning alles in beeld wat de ziel van de mens vleugels geeft." En om erachter te komen wat onze ziel vleugels geeft, is inkeer nodig, stilte, een huis waarin we onszelf kunnen zijn. Daarom is een van de kenmerken van een kerk dat het er stil is, dat je hooguit fluistert, dat je knielt, of een kaarsje aansteekt. Allemaal dingen die helpen om het lawaai van de buitenwereld buiten te sluiten en naar binnen te keren.

Maar voordat je dat innerlijk bereikt heb je een lange weg te gaan: alles wat afleidt moet opzij, alle gedachten en vragen die onrust geven, en alle kanten opgaan. Doe ik het allemaal wel goed? Ben ik het wel waard? Wat is nou echt belangrijk in het leven? Dat soort vragen. Maria was zó zuiver, zó authentiek, dat zij in haar binnenwereld ontvankelijk werd voor God, heel beeldend verwoord: zij werd zwanger van de heilige Geest.

Nou is Maria in de reformatie min of meer aan de kant gezet, maar de eeuwen door is zij beeld geweest van de kerk: de kerk als moeder, naast God de Vader. Ook van de kerk wordt verwacht dat zij zuiver is, ontvankelijk voor wat God zegt, en daarom valt het altijd zo vreselijk tegen als de kerk steken laat vallen. Maar goed, daar heb ik het een andere keer wel weer over, vandaag gaat het erom dat de kerk het huis is van God, zoals Maria de zoon van God mocht huisvesten in haar innerlijk, vanuit inkeer, vanuit rust.

Nou ga ik eerst even terug naar Koning David. Die heeft eindelijk rust gekregen, z'n vijanden zijn verslagen en hij woont in een mooi paleis. En hij wil iets doen voor God, want het kan toch niet zo zijn dat hij in een paleis woont en God in een tent. Een nobel streven toch? Wij hebben tenslotte hier ook een nieuwe kerk neergezet.

Maar daarmee moeten we niet denken dat het bij óns vandaan komt! Nee, God ging eraan vooraf. Dat is wat David te horen krijgt van de profeet Natan. Wil *jij* een huis voor *mij* bouwen? Nee, David, dat is de omgekeerde wereld: want *Ik* heb je bij de schapen vandaan gehaald, je bijgestaan in alles wat je ondernam. *Ik* heb je rust gegeven, en daarom ben *Ik* het die *voor jou* een huis bouwt!

Zo komt de menselijke trots te pas, en worden de zaken in de juiste verhoudingen gezet: daarom begint het verhaal van de aankondiging aan Maria in de hemel, bij God. Hij neemt het initiatief, en pas dan komt ons ant-woord. En hoe meer wij openstaan, hoe zuiverder wij zijn, des te eerder wij de stem van de engel zullen horen. En het antwoord van Maria is: "Zie, de Heer wil ik dienen, mij geschiede naar uw woord." Dan gaat de engel weg, en staat Maria er alleen voor. Maar het antwoord zal zij dragen; het zal vrucht dragen in Jezus haar zoon.

Wie belijdenis doet geeft ook ant-woord. Die zegt JA tegen God, omdat hij gelooft dat God eerst JA tegen hem heeft gezegd. Ons JA is niet het eerste woord, het is het ant-woord. Dat betekent ook dat wij vrij zijn om nee te zeggen.

Stel je nou eens voor dat Maria nee had gezegd, dat ze die engel terug naar de hemel had gestuurd met de boodschap: aan mijn lijf geen polonaise, dan had de heilsgeschiedenis er toch echt heel anders uit gezien!

Ook wij zijn vrij om ja óf nee te zeggen.

Lieve Majan, jij zegt straks JA, en dat is een indrukwekkend antwoord, omdat het samenhangt met je eigen levensverhaal: je hebt ervaren dat God bij je was toen het moeilijk was, dat Hij je richting heeft gegeven, en uiteindelijk rust: een huis om in te wonen, een kerk om je in thuis te voelen, het gebed, waarin je je vreugde en je verdriet kunt delen met God.

En een kind, Elynn, als hoopvol teken voor je toekomst, samen met Wilfred, samen met Iris en Eva, en al die andere mensen die nu jouw nieuwe familie vormen. Ze zijn je gegeven, én je hebt ze gekozen. Je hebt ontdekt dat je het allemaal wel zélf moet doen, maar niet alleen, dat er altijd Iemand is die bij je is. Je eigen bevrijding ging gepaard met loslaten. Je hebt moeten ontdekken welke deuren je open doet, en welke je achter je sluit. Je hebt daarin je eigen keuzes gemaakt, geleerd jezelf te accepteren. Zo is je bestaan bevestigd en heeft het vaste grond gekregen. Van daaruit zul je ook anderen kunnen helpen om vaste grond onder de voeten te krijgen, alle mensen die aan je zorg zijn toevertrouwd.

Het vreemde is dat je dus eerst voor jezelf moet kiezen, voordat je er voor anderen kunt zijn. Dat is geen egoïsme, maar de realiteit van het grote gebod, en een samenvatting van de hele Bijbel: God liefhebben boven alles en je naaste als jezelf. Want God heeft ons als eerste liefgehad: zijn liefde is ons fundament. En alles wat wij uit liefde

voor anderen doen, komt uiteindelijk bij God vandaan. Daarom leren we Hem kennen in en door de mensen om ons heen.

Ook Elynn zal die liefde leren kennen, en jullie zullen haar opvoeden niet als je eigendom maar als een geschenk dat je uit de hemel hebt gekregen, en dat je beetje bij beetje moet loslaten om haar de kans te geven haar eigen weg te gaan, in antwoord op de liefde die ze heeft ontvangen.

Ik wens jou, en ons allen toe dat we openstaan voor de geboorte van die liefde in ons en in de wereld. Niet alleen met Kerst, maar alle dagen van ons leven, tot in eeuwigheid.

Advent - 15 december 2019 (doopdienst)

Lezen: Micha 6,1-8 en Matteus 11,2-15

In 1978 werd Jimmy Carter president van de Verenigde Staten, en u weet hoe dat dan gaat: hij moest met zijn hand op de Bijbel zweren dat hij een goede president zou zijn. Maar... eerst zocht hij in die Bijbel een tekst op, en pas toen hij die gevonden had legde hij de eed af, en zei daarbij 'Hierin wordt mijn werk als president samengevat'. En die tekst was, u raadt het al, de tekst uit Micha 6 die wij net gehoord hebben:

Er is jou, mens, gezegd wat goed is, je weet wat de HEER van je wil: niets anders dan recht te doen, trouw te betrachten en nederig de weg te gaan van je God.

Wat is het toch waardoor juist deze tekst zoveel mensen aanspreekt, en het ook een geliefde trouwtekst is? Ja, er is zelfs een rijmpje van: 'Geen groter woord en met meer kracht, dan Micha zes en wel vers acht'. Jimmy Carter zag in dat éne vers z'n hele ambt als President samengevat. Dan hebben we het over dienstbaarheid, bescheidenheid, en trouw. De tijden zijn wel veranderd....

Dacht iedere grote leider er maar zo over. Deed iedere grote leider maar zo. Want het lijkt er op dat je met leugens en bedrog méér bereikt dan met eerlijkheid. Dat maakt mensen moedeloos als het gaat over de toekomst van de wereld. Ook deze week sprak ik met een paar mensen, waaronder collega's hier in de provincie die buitengewoon somber gestemd waren over waar het met deze wereld naar toe moet. Je zou er het geloof door verliezen. En dat in deze tijd van verwachting.

Maar we vieren vandaag juist de komst van twee nieuwe wereldburgers! Wat moeten we dan tegen ze zeggen? 'Nou ja, we hebben jullie wel op de wereld gezet, maar heel veel vertrouwen hebben we er eigenlijk niet in.' Dat kán toch niet! Dan scheid je ze op met cynisme en negativiteit, en dan zullen ze zeggen: nou bedankt hoor, we waren net zo lief daar gebleven. Nee, ouders die kinderen krijgen doen dat omdat ze wél toekomst zien, wél geloven in een betere wereld, ook al hebben ze geen oogkleppen op; want je kúnt ze niet tegen alle kwaad beschermen, en ze zullen zelf moeten leren strijden voor een betere wereld, met vallen en opstaan. En dat doet pijn. Ook al proberen we, zelfs

van overheidswege, om die pijn zoveel mogelijk tegen te gaan door bijvoorbeeld overal rubber tegels te verplichten.

Maar het is natuurlijk een fictie dat we onze kinderen overal tegen kunnen beschermen. Wél kunnen we ze meegeven hóe ze zich kunnen wapenen tegen alle ellende die ze ongetwijfeld gaan tegenkomen. En dat begint met de doop. Daar vragen ze niet om, en toch doen we het. Omdat we ze in en door de doop laten weten: je familie is vanaf nu óók de grote familie van God, de kerk dus, en wat er ook gebeurt, God laat je niet vallen. Dát willen jullie ook aan je kinderen meegeven.

En waar is dat geloof op gebaseerd? Op God zelf, die zijn zoon Jezus naar deze wereld heeft gestuurd om alles ten goede te keren. Hoe doet hij dat? Niet door hier het kwaad te vuur en te zwaard te bestrijden, iedereen weet dat dat een heilloze weg is, maar om mensen hoop te geven, toekomst, perspectief, om ze te genezen van waar ze aan lijden. En daarvoor hoeven we niet te wachten op politieke of religieuze leiders, nee, daar kunnen we zelf een begin mee maken. En natuurlijk veranderen we daarmee niet de hele wereld, maar wel onszelf en onze eigen omgeving. En zo kan de goedheid die we zelf doen, en die we aan anderen meegeven, zich als een olievlek uitbreiden.

Het mooie is: we wéten wat de Heer van ons wil, diep van binnen: recht doen, trouw zijn, en dienstbaar. Maar er is veel wat ons daarvan afhoudt: slordigheid, onverschilligheid, egoïsme. En daardoor lukt het ons maar niet om Gods weg te gaan. Dat zag de profeet Micha ook. En hij voert God sprekend in, die zegt: 'maar wat heb Ik dan fout gedaan? Zeg het me!'

God die zichzelf ter discussie stelt. Daar kunnen we nog wat van leren. Want het is véél makkelijker om de schuld bij de ander te leggen, en zelf schone handen te houden. Zelfs God doet dat niet. En in zijn kielzog vraagt ook het volk zich af: eh, wat moeten we dan doen? Meer offers brengen, misschien zelfs ons kind?

Nee, we hoeven niet méér in de collectezak te doen, een nóg betere gelovige te zijn, elke zondag in de kerk te zitten, of onszelf op te offeren. Het is voldoende als we recht doen, trouw zijn en dienstbaar. Zo eenvoudig is het. Die eenvoud is de eenvoud van Jezus. In Hem wordt waar wat God wens is voor de hele wereld; en zo, beginnend bij Jezus, wordt Gods nieuwe wereld beetje voor beetje zichtbaar, voor ieder mens van goede wil.

Het is dus een daad van verzet om ons niet klein te laten krijgen door de slechtheid om ons heen, door de corrupte leiders, de malloten die aan het hoofd staan van machtige landen. Het is een daad van verzet om vertrouwen te houden in de goedheid van de mens, elkaar niet alleen maar te zien als iemand die het op ons gemunt heeft, maar de samenwerking te zoeken naar wat ons bindt, meer dan waarin wij verschillen. Het is een daad van verzet om kinderen op de wereld te zetten, omdat je daarmee een statement maakt: dit kind kan bijdragen aan Gods nieuwe wereld.

Ook de Rabbi's zeggen: in elk nieuw kind kan de Messias geboren worden. En wij zeggen: in Jezus ís de Messias geboren. Dat was allemaal nog niet zo vanzelfsprekend, want Johannes de Doper vroeg vanuit de gevangenis: is Híj het nou, of hebben we een

ander te verwachten? Hoe weten we nou dat Jezus de beloofde redder is, zoals we dat met Kerstmis zingen? En *redt* Hij eigenlijk wel?

Daar krijgen we een antwoord op, maar dat is geen theoretisch antwoord, laat staan een bewijs: Jezus antwoordt namelijk: kijk maar wat er gebeurt: mensen krijgen weer zin in het leven, ze zien het weer zitten, ze kunnen weer verder, ze krijgen weer hoop. En overal waar dat gebeurt, is God aan het werk, en wordt het kwaad overwonnen. Niet met donder en geweld, met oordeel en wraak, maar met liefde voor de mensen. Vooral voor mensen die het níet zelf redden.

Laten we ons daarom niet teveel aantrekken van het slechte nieuws dat alom tegenwoordig is. Maar dát doen wat God van ons vraagt, en wat iedereen diep van binnen wel weet: mensen recht doen, ze trouw blijven, en leven in eenvoud en dienstbaarheid. Kortom: in navolging van Hem die het licht is in de duisternis zélf licht geven, totdat het overal vrede is.

Kerstavond 2016 - Mensingeweer

Lezen: Jesaja 9:1-6 en Lucas 2:1-20

De mensen in het dorp kenden hem wel – het was een zonderlinge oude man met kleppet en wandelstok die zich zelden buiten vertoonde. Meestal bleef hij opgesloten in zijn huisje, de gordijnen die in raggen voor het raam hingen waren bijna altijd dicht, en als ze open waren zag je hem zitten achter zijn verflenste geraniums. Eigenlijk was hij levensmoe, de kat was ook al dood, en daarom had hij z'n hoop gesteld op D66 - die verwezen hem naar een 'levenseindebegeleider', een prachtig woord, maar hij kon het alleen maar vinden op de site van D66, ze bestonden niet in het echt, alleen nog maar in het wetsontwerp van Pia Dijkstra. Had die vroeger trouwens niet het journaal gelezen? Geen wonder dat je dan dacht dat het leven voltooid was, als je zoveel ellende had moeten doorgeven. Ja, je had er misschien niet eens aan moeten beginnen. En... dan moest het ergste nog komen had hij wel eens gehoord.

Maar vanavond – hij wist niet eens waarom – was hij naar buiten gegaan, en wachtte op de bus bij de halte aan de Hoofdstraat, hij ging er nu toch maar eens op uit, op Kerstavond, naar de Preek van Freek in Winsum. Dat leek hem wel gepast, hoewel hij niet gelovig was. Hij keek eens om zich heen: er stonden geen fietsen in het fietsenrek, en de dromenvanger van Emma was een beetje vergaan. En ook was er geen verkeer op de anders zo drukke weg. Tja, iedereen zat natuurlijk thuis, gezellig bij de kerstboom en de centrale verwarming. Een uur ging voorbij, twee uur, hij zag vrolijke mensen over de Hoofdstraat naar de kerk trekken, De kerk? Nee dat was niks voor hem, hij had het helemaal gehad met het geloof, met de kerk, met het leven, kortom, met alles. Hij was zo iemand die overal naast greep – de oudste Wajonger in het land, maar daar kreeg je geen onderscheiding voor.

De bus van 20 voor 8 zou nu toch zo wel komen? Voor de Preek van Freek was hij nu te laat, maar komaan, dacht hij, dan reis ik toch gewoon door naar Groningen? Bij de

Muurstraat schijnt het erg gezellig te zijn, laat ik eens gek doen en gewoon in de bus blijven zitten. Maar ook de bus van 20 voor 8 kwam niet. Orgelklanken kwamen uit de feestelijk verlichte kerk, en nu was er ook gezang te horen: Stille nacht, heilige nacht. Ja, stil was het – zeker, maar heilig?

Maar plotseling werd hij in z'n gemijmer gestoord: wat was dat? Daar kwam iemand op hem af – uit de richting waaruit de bus zou komen, een enorme gestalte, nog groter dan Jan Hink, en hoe dichterbij hij kwam, des te meer licht hij gaf. Vreemd. Het leek wel een engel. Ja - het wás een engel, dat voelde hij op z'n pantoffels aan. De engel keek hem vriendelijk aan: wacht je op de bus? Ehh, ja, al een paar uur. Nou dan kan je lang wachten zei die, want de bus stopt hier niet, dan moet je op de nieuwe rotonde zijn. De nieuwe rotonde? Er was hem iets ontgaan zeker.

Ga maar mee, zei de engel, je bent nou toch te laat voor Freek, en de Muurstraat is inmiddels gesloten. Hoe wist hij dat nou toch allemaal? Ga maar mee, we gaan naar die ster daar. Zie je hem? Daar staat ie: bovenop de hoogste wijk van de molen. En de engel voerde de oude man mee naar de trans van de molen.

Het was alsof hij zweefde, en op de trans aangekomen wees de engel hem zijn huisje aan. Daar zit jij de hele dag te sippen hè? Ook dat wist hij dus. Maar kijk eens, dáár – in dat huis – daar woont iemand die net haar man verloren heeft, en iets verderop – zie je het – bij die schuur, daar woont een jongen die z'n vader mist, en hier – vlakbij – ligt iemand op bed die ernstig ziek is, en daar, daar woont een meisje dat met een geheim leeft wat ze aan niemand durft te vertellen. Ze is nog jong, maar van haar hoeft het allemaal niet meer. En daar, bij dat dakraam, daar woont een jongen die een heel slecht rapport had, en die zich grote zorgen maakt.

De man keek, naar al die daken – ze leken allemaal op elkaar, maar daarbinnen woonden dus mensen die – net als hij – de last van het leven moesten dragen. Je moet, zei de engel, door de buitenkant heen kijken, naar binnen toe, naar wat zich onder de daken afspeelt, bij de mensen zelf. En dan zul je zien dat iedereen in hetzelfde schuitje zit – ze hebben allemaal hun eigen verhaal.

En er smolt iets in hem – hij wilde die mensen ontmoeten, z'n verhaal vertellen – hun verhaal horen. Ja dat kan wel – zei de engel daar boven op de trans van de molen, maar dan moet je ze wel opzoeken, en je niet opsluiten in je eigen huis. Weet je wat? Ik neem je mee naar die kerk daar, je bent misschien nog net op tijd voor de Preek van Frenay, het is geen Freek, maar hij doet het niet onaardig voor een amateur. En dan heb ik hier nog wat voor je: een hoge hoed met lichtjes – die heb je nodig om in elk mens God te zien.

Dat woordje God kun je misschien maar beter niet gebruiken - het roept zoveel misverstanden op nietwaar. Maar Hij is degene die je gemaakt heeft, je komt bij Hem vandaan – uit de hemel, en als je leven voltooid is, dan ga je daar ook weer heen, maar pas dan hè? Niet eerder! Het is in elk geval iemand die licht en kracht in ieder mens heeft gelegd, om het vol te houden, om dat licht en die kracht door te geven. Volwassenen vergeten dat meestal, maar kinderen niet. Die zijn gewoon vrolijk van nature, en zo geven ze hun vrolijkheid door. Dat licht helpt je om dat kind in elk mens op het spoor te komen, ook in jou!

En de man ging de kerk in met de hoge hoed van de engel en vroeg aan de jongste die er was om de lichtjes uit te delen. De engel bleef buiten, er kwamen er meer bij, en nu was het net alsof de kerk niet alleen van binnen was verlicht, maar alsof de hemel zelf straalde. En iedereen werd verlicht, van binnen en van buiten, en iedereen geloofde – al was het maar even – dat dat licht het duister zou overwinnen.

Kerstmis 2018

Lezen: Jesaja 52,7-10 en Johannes 1,1-18

Een land, ver weg, geregeerd door een gouverneur. En wij, wij bevinden ons in zijn paleis. Het paleis, hoewel het volkspaleis heet, schittert van luxe en van weelde. Het volk is nergens te bekennen. Maar dan! Ineens vindt er een revolutie plaats: de gouverneur wordt vermoord, en z'n vrouw moet vluchten. Maar waarheen? En wat moet ze meenemen? Natuurlijk: haar bontjas, en haar juwelen. Ze grist alles bij elkaar en vlucht uit het paleis, zo snel als haar korte beentjes haar dragen kunnen. Maar één ding vergeet ze: haar pasgeboren dochter. De gouverneursvrouw is zó gehecht aan haar spullen, dat ze haar kind vergeet.

Het paleis is nu leeg, of nee, toch niet: het dienstmeisje is er nog, Groesje heet ze. Bij de paleisrevolutie sloeg niemand acht op haar; want het is maar een dienstmeisje. Maar zij ziet wel wat er gebeurt: de gouverneur vermoord, z'n vrouw gevlucht, en het kind achtergelaten. Wat moet ze doen? Het achterlaten? Als het kind ontdekt wordt door de nieuwe machthebbers wordt het zeker gedood. Als ze het meeneemt, brengt ze zichzelf in gevaar, plus het kind.

Maar ze neemt het mee, ze neemt Kashka mee, zo heet het kind, en vlucht, ze vlucht voor de revolutionairen, en probeert te ontkomen aan de burgeroorlog waarin niemand weet wie er tegen wie vecht. En daar gaat ze, het kind beschermend tegen alle gevaren, en zichzelf beschermend tegen alle gevaren. Wie is vriend, wie is vijand? Niemand die het weet.

Ik sla nu een heleboel over uit dit verhaal – het is een toneelstuk van Bertolt Brecht, en kom bij het einde, jaren later, als het dienstmeisje met het kind waar ze al die tijd voor heeft gezorgd tegenover de rechtmatige moeder staat, de gouverneursvrouw. Die is ziedend: het dienstmeisje dat er met haar kind vandaar is gegaan! Hoe durft ze! Dat het kind anders zéker dood was gegaan wil ze niet zien. Een rechter zal uitspraak doen. Hij tekent met krijt een cirkel voor zich. En dan vindt er een Salomonsoordeel plaats: het meisje moet in de kring staan, het dienstmeisje aan de ene, en de moeder aan de andere kant, ze moeten allebei een arm van het meisje pakken en degene die haar dan uit de cirkel trekt mag haar houden. Natuurlijk laat het dienstmeisje het kind los, waarop de moeder triomfantelijk het eigendom opeist. Maar de rechter beslist anders...

In dit indrukwekkende toneelstuk draait alles om de vraag: *van wie is de wereld? Van hen die haar bezitten, of van hen die ervoor zorgen?* Bezit heeft aanzien, geld, hoe meer

hoe beter, dan één je iemand. Ben je arm? Eigen schuld. Dat zijn de wetten van deze wereld.

Maar laat daar nou een totaal andere wet tegenover staan! Een wet die zegt:

“Alle machthebbers stoot Hij van hun tronen, arme en kleine mensen maakt Hij groot. Wie honger hebben geeft Hij overvloed en rijken stuurt Hij heen met lege handen.”

Het is wat Maria zingt als ze van de engel heeft gehoord dat ze zwanger zal worden van Jezus. Een wereld op z'n kop. Herders die dit als eersten horen, arme sloebers, zonder aanzien. En wijzen uit het Oosten die knielen voor een kind.

Wat gebeurt hier eigenlijk? Johannes zegt: wat hier gebeurt is: *dat het licht in de wereld komt*. Die duistere wereld die ons voor zoveel vragen stelt, met onberekenbare presidenten en corrupte politici, met zakkenvullers aan de top, en tot op het bot verdeelde landen. In die wereld, die ons zo wanhopig kan maken, komt als een straal van omhoog het licht binnen, een brug tussen hemel en aarde, een brug van licht.

Waarom was dat nodig? Laat ik het beeld even uitbreiden: u kent die ouderwetse ophaalbruggen wel, en dan bedoel ik: de dubbele ophaalbrug, een brug die als het ware in twee helften is verdeeld, je moet aan beide kanten één helft ophalen om doorgang te verlenen aan het scheepvaartverkeer, en je moet ook beide kanten weer neerlaten om hem weer bruikbaar te maken voor het wegverkeer.

Nou stel ik het mij zó voor dat er in vroeger tijden een dergelijke brug was tussen hemel en aarde: wij kenden onze goddelijke oorsprong nog, en er was een druk verkeer van engelen over de brug, van de hemel naar de aarde, en weer terug. Nu dacht de mens op zeker moment: wij hebben die hemel helemaal niet nodig, we kunnen het zelf wel! En wij haalden ons deel van de ophaalbrug op. “Zelf doen”, zoals een kleuter die z'n zelfstandigheid ontdekt, en er intussen niks van bakt. Maar o, wat vinden we het knap!

Met dat 'zelf doen' kwam de ellende in de wereld, want iedereen wist het natuurlijk het beste, iedereen werd z'n eigen godje, en de mensen gingen elkaar de hersens inslaan elk ging een stuk van de aarde in bezit nemen, zeggend: “mienn't; vort du; van mien laand óf”. Duisternis viel over de hele aarde.

Totdat Hij die de mens gemaakt had dacht: zo is het genoeg geweest. Genoeg! Dat was zijn eerste woord sinds lange tijd, want God had al die tijd gezwegen, wél knarsetandend toegekeken, en niks gezegd, totdat Hij er tabak van had. 'Genoeg!' donderde Hij vanuit z'n hoge paleis. 'De wereld is van mij, en van jullie allemaal samen, maar zolang jullie denken dat je als individu recht hebt op het geheel gaat het mis. Zoek het uit met z'n allen!'

Dat is dubbelzinnig, nietwaar? Zoek het uit met z'n allen. In dit geval bedoelde God dat niet dubbelzinnig, niet cynisch, zo van: je bekijkt het maar, nee, het is een serieuze opdracht, om het met elkaar uit te zoeken; want dan moet je het ook uithouden met elkaar, proberen elkaar te begrijpen enzovoort. Maar bovenal: voor elkaar te zorgen,

zoals God zelf voor deze wereld zorgt, door de goedheid en de liefde die Hij in ons hart heeft gelegd, maar vooral door zélf onder ons te komen, in Jezus.

Zó herstelde Hij zelf de brug tussen hemel en aarde, tussen God en mens, met een brug van licht die Jezus heet. En ieder die hem volgt wordt zélf ook licht. En kan op zijn beurt óók bruggen slaan naar anderen.

Niet iedereen begrijpt dit. Wie z'n eigendom omheind heeft en niemand toegang verleent, die blijft angstvallig spieden of z'n eigendom bedreigd wordt; die richt de blik niet omhoog, naar de hemel, naar het licht, die blijft in duisternis. Hij bezit de wereld, maar zorgt niet voor haar. Triest eigenlijk.

Maar wie daar overheen kijkt ziet al de zonsopkomst van een andere wereld, de wereld van God; want Híj is de rechtmatige eigenaar van deze wereld, en wil hem delen, met ons állemaal. Nu wij nog.

Feestdag van de H.Stefanus

26 december 2010 - Mensingeweer

Lezen: Handelingen 6,8-7,2a.52-60 en Matteüs 10,17-22

Het is Kerstavond 1993 in een klein klooster in Algerije, in het Atlasgebergte. De zeven monniken die daar al jaren wonen bereiden zich voor op de Kerstnachtdienst. Maar ze worden ruw gestoord door de plosteling komst van een zwaar bewapende terreurgroep van extremistische Moslims. De eerste de beste pater wordt aangesproken: 'Ben jij de Paus?' 'Nee. De Paus woont hier niet.' 'Wie is hier dan de baas?'

Broeder Christian, de prior, had de ruwe stemmen al gehoord. En daar stond hij, tegenover de gevreesde terroristenleider Sayah Attiah, die nog geen twee weken daarvoor veertien buitenlanders had vermoord, gewoon omdat ze buitenlander waren, en christen. Ze waren gewaarschuwd: 'Ga toch weg, blijf niet in jullie klooster, jullie gaan eraan: zelfs onze eigen landgenoten zijn hun leven niet veilig, laat staan jullie.'

Maar ze bleven wel, uit solidariteit met het dorp, waar ze al zo lang woonden. Waar broeder Luc de zieken behandelde, ze voorzag van nieuwe schoenen. Waar ze samen met de moslims elkaars religieuze feesten vierden, waar ze op de markt stonden om hun honing te verkopen. Die mensen in de steek laten? Nooit! Ze zagen het als hun taak om een brug te slaan, een brug tussen moslims en christenen, tussen de voormalige overheersers en de traditionele bevolking. Het waren geen zieltjeswinners, het waren monniken, mannen die leefden van stilte, van gebed, van samen zingen en de grond bewerken.

In de stilte van de kapel komen geregeld moslims bidden, samen met de monniken. De stilte smeedt een band, dieper dan woorden kunnen bereiken. In het midden lieten ze

een kaars branden. Samen zaten ze daar, zij aan zij, zonder één woord te zeggen. Men liet zich door God aanschouwen.

Broeder Jean-Pierre schreef:

"En Hij neemt ons op in Zijn blik. Wij leggen geen beslag op Hem, gebruiken geen enkel woord of zin, hoe vroom ook, uit onze eigen tradities. Alleen pure stilte in het hart van ieder en aandacht voor de Ene alziende. We luisterden naar de ene God, naar wat Hij in het verborgen zegt. Dat schept eenheid in, de diepte; daar zijn we gelijk, allen dienaars van de levende God. Zo zaten we een half uur lang, zij aan zij, en probeerden ook innerlijk helemaal stil te worden. Allen worden we door Hem op dezelfde wijze bemind en op gelijke wijze willen wij Hem beminnen, we zijn allen broeders die gegrepen zijn door dezelfde blik van de liefdevolle God, die over elk zijn barmhartigheid laat stralen. Op dat ogenblik zijn er geen verschillen meer. God, door zijn Geest, vlecht banden in deze stilte. Banden van verwondering, eerbied, ontvankelijkheid en uiteindelijk banden van vriendschap".

Maar dat zei hij vier jaar na die Kerstavond die verstoord werd door de ruwe inval van - zoals de monniken dat noemden - "onze broeders uit de bergen." Broeder Christian weigerde te praten met mannen die gewapend waren: - 'dit is een huis van vrede; of je laat je wapens buiten, of we gaan buiten praten. - Ze gingen naar buiten: de eisen waren: ze wilden medicijnen hebben, en ze wilden dat broeder Luc, de dokter, meeding om een van hun gewonden te verzorgen. 'Broeder Luc is te oud, en hij heeft astma', zei de prior, als hij mensen behandelt, doet hij dat hier, en hij doet dat zonder aanzien des persoons. En medicijnen krijgen jullie ook niet mee, die zijn bedoeld voor jullie moslimbroeders hier in het dorp. Ze dropen af. Maar broeder Christiaan riep ze nog na: weten jullie wel wat voor dag het is? Vanavond vieren we de geboorte van Jezus, ook in de Koran een groot profeet. 'Yasu' al-Masih', zei de terroristenleider; hij excuseerde zich, en reikte Broeder Christian de hand. Twee uur later vierden de monniken de geboorte van Christus, zoals ze dat altijd hadden gedaan. alsof ze voor hetzelfde geld niet allemaal dood hadden kunnen zijn.

Stille nacht, heilige nacht...

Ze gingen gewoon door, met hun gebed, met hun stilte, met het samen psalmen zingen. Ze bleven trouw aan hun roeping, ze bleven op hun post. Dat ging niet zomaar: wat hebben ze veel gepraat, wat hebben ze getwijfeld: 'daarvoor ben ik toch geen monnik geworden?' . Toen ze het met de bewoners van het dorp over weggaan hadden, kregen ze te horen dat als zij zouden weggaan, er voor hun geen hoop meer zou zijn. Ze bleven. Maar werden een paar jaar later tóch ontvoerd, vastgehouden, en uiteindelijk vermoord. Hun verhaal is op indrukwekkende wijze verteld in 'Des hommes et des Dieux'.

Deze zeven eenvoudige monniken waren martelaren; net als Stefanus. Ze waren getuigen van het geloof dat geweld geen antwoord is op geweld, dat angst geen antwoord is op geweld, maar wél liefde, solidariteit, kwetsbaarheid, Ze werden een levend getuigenis dat vrede op aarde, en broederschap tussen de volkeren mogelijk is. Hun verhaal gaat nu de wereld rond, het verhaal dat liefde en kwetsbaarheid sterker zijn dan moord en doodslag, ondanks de schijn van het tegendeel. Zij deden dat op hun plaats.

Ieder heeft z'n taak op de plek waar hij is, zonder onderscheid. Want Kerst is het dwaze feest dat de grootsheid van God zichtbaar geworden is in een mens, Jezus. Hij heeft laten zien wat de bedoeling is van die dwaze onderneming die het menselijk bestaan vaak lijkt. Ook het kind werd niet geboren temidden van kaarslicht en gezelligheid: zijn leven werd vanaf het begin bedreigd, en hoe het eindigde weten we ook. Hij werd het aangezicht van God, ons aller broeder, en maakte daarmee ook ons tot broeders en zusters van elkaar, ik zou haast zeggen: of je het nou leuk vindt of niet.

Zijn weg leek dood te lopen, maar met Pasen vieren we dat die dood niet het laatste woord heeft; maar dat is een ander verhaal. Zijn weg, de weg van liefde en mededogen, is de enige weg om van deze aarde een leefbare aarde te maken. Dat is begonnen met Kerst. God is ermee begonnen. Aan ons de taak om er mee door te gaan.

Oudjaar 2018

Lezen: Jesaja 51:1-6 en Lucas 12:35-40

In haar televisieprogramma *How to be gay* gaat Margriet van der Linden op zoek naar mensen die anders zijn, anders leven, in landen als China, Rusland, Libanon, Engeland. De moed zakt je in de schoenen als je de verhalen hoort over hoe mensen zich moeten verstoppen, zich anders moeten voordoen dan ze werkelijk zijn, en hoe ze voortdurend waakzaam moeten zijn omdat ze anders in elkaar geslagen worden, of zelfs gevangen gezet. Waakzaam zijn is niet altijd een pretje. Als er al eens is ingebroken in je huis, of op straat beroofd bent, ben je maanden- of zelfs jarenlang alert, omdat je je vertrouwen kwijt bent, je je niet meer veilig voelt in je eigen huis, in je eigen stad. Dit is waakzaamheid die voortkomt uit het je bedreigd voelen. Toch is het niet deze alertheid die wordt bedoeld in het evangelieverhaal van vandaag.

Er is namelijk nog een andere vorm van waakzaamheid, en die kwam ik deze week tegen toen ik de foto zag die Joram Krol had gemaakt van een dakloze jongere, op het hoofdstation. Op de achtergrond een feestelijk verlichte Kerstboom, en op de voorgrond, kleumend en uitgeput hangend tegen de muur: een jongen met een versleten rugzak en afgetrapte schoenen. De foto raakte me enorm, omdat de waakzame

blik van de fotograaf in één beeld een wereld oproept van wanhoop en ellende. Het contrast met een vrolijke kerst kon niet groter zijn. Maar het bijzondere nu is dat deze

foto allerlei gevolgen had: een hotelmanager laat hem tot 1 januari gratis in zijn hotel slapen; daarna kan de hulpverlening op gang komen; en hij heeft zelfs al een baan aangeboden gekregen. Ook zijn er particulieren die schoenen en kleren hebben gebracht. Eén waakzame blik van een fotograaf, en de goedheid komt op gang.

Was dat ook maar zo bij de ellende die we dagelijks op het journaal zien. Maar de omvang ervan verlamt ons – en uit zelfbescherming laten we niet eens meer tot ons doordringen wat er aan de hand is. Op de kleine schaal van het hoofdstation kan dat nog wel. Gelukkig maar, en het bewijst dat we nog niet helemaal afgestompt zijn. Maar waar het mij nu om gaat is dat wij dankzij de waakzaamheid van die fotograaf op het spoor gezet worden van mededogen en hulpvaardigheid. Hij *zág* wat er aan de hand was, en wist dat in één beeld te vangen.

Voor mij werd hiermee in één keer duidelijk welke waakzaamheid Jezus bedoelt. Hoe weten we *dat* Hij komt? *Wanneer* Hij komt? Hij *ís* al gekomen, in mensen zoals deze jongen, arm en hulpeloos, net zoals het kind in de kribbe. We hoeven het alleen maar te *zien*. En zijn wederkomst is geen toekomst – Hij is er al – hier en nu.

Hoe we ons daarin kunnen oefenen vertelt Jesaja. Hij spreekt tot de ballingen: tegen mensen die van huis en haard verdreven zijn, en nu in een vreemd land wonen. Jesaja herinnert ze aan hun verleden, aan waar ze vandaan komen: het is een stevige basis: ze zijn gehouwen uit rots, opgediept uit een diepe groeve. Ze komen voort uit Abraham. Zó is het begonnen, met die éne Aartsvader. Maar God heeft hem talrijk gemaakt tot een volk dat niet te tellen is.

En wij, wij horen daar ook bij. Zo gaat God de geschiedenis in, met ons. Op dat fundament staan wij, en kunnen wij verder, de toekomst in. Omdat God zelf zijn belofte gestand doet, overal waar recht en gerechtigheid geschieden. De wet – zegt Jesaja – vindt zijn oorsprong in God en het recht van God zal een licht zijn voor alle volkeren.

Het zijn grote woorden, maar ze worden *wáár* wanneer er – ook in het klein – recht gedaan wordt, zoals aan de jongere van het hoofdstation, die – zo weten we inmiddels – Mathijs heet. Dat gevoel van recht en gerechtigheid is diep in ons verankerd, en het is een licht op ons pad.

En God zelf heeft zich aan ons verbonden door tot ons af te dalen in Jezus. Eerst heeft Hij gesproken door de profeten, nu is Hij zelf gekomen, in Jezus, die vanaf nu het Licht van de wereld is. En overal waar mensen hoop hebben, en toekomst zien, daar is God zelf aan het werk, ons inspirerend met zijn geest. En de redding die Hij brengt blijft voor altijd.

Als wij terugkijken op het oude jaar, kunnen wij ons die vragen ook stellen: op welke rots is ons leven gebouwd? Of is het op drijfzand? Waar komen we vandaan, en wat hebben we ervan gemaakt? Het zijn vragen die de tijd even stil zetten. Zelf schrijf ik het het liefste op, dan dwing je jezelf om het onder woorden te brengen. Ik zie dan wat er gebeurd is, hoe ik het gedaan heb, of niet, op welke momenten ik waakzaam was, of niet. Welke losse eindjes en rafelranden er liggen, waar ik soms wel, maar soms ook niets aan kan doen. Vooral in onderlinge relaties. En ook al probeer jij het goed te

maken, er zal toch ook iets vanaf de andere kant moeten komen: in het engels zeggen ze: it takes two to tango - er zijn twee mensen nodig om de tango te dansen.

Je neerleggen bij wat onaf is, de ander vergeven, jezelf vergeven. En wat verkeerd ging, volgend jaar anders doen. Zó kun je het jaar afsluiten in dankbaarheid, en in vertrouwen op wat komt. Dat hangt met elkaar samen: dankbaarheid en vertrouwen. Zo iemand kan waakzaam zijn, zonder angst, omdat God zelf ons opwacht.

Driekoningen 2014

Lezen: Jesaja 60, 1-6 en Matteus 2,1-12

Na deze dienst gaan we via een andere weg naar huis terug. Waarom? Om de sleur te doorbreken. Om te kijken of we dan ook iets anders zien, net als de Wijzen uit het Oosten. Drie waren het er, volgens de traditie, drie, vanwege de drie geschenken. Ze komen uit onbekende streken, en zo verdwijnen ze ook weer. Passanten. Maar het licht hebben ze gezien! Wat hadden ze er veel voor over! De schriftgeleerden, die het konden weten, hebben het licht niet herkend. En Herodes was er bang voor. Alleen de Wijzen durfden te vertrouwen op hun inzicht, dankzij de droom waarin ze werden gewaar-schuwd om langs een andere weg naar huis terug te keren.

De droom staat hier tegenover de wetenschap. Hun wetenschap voerde hun naar Jeru-zalem, naar de verkeerde koning, Herodes, die alleen maar uit was op macht, en doods-bang was om z'n positie te verliezen. En via een omweg kwamen ze toch nog terecht bij het kind. Hoe vaak komen wij niet juist via een omweg uit bij ons eigenlijke doel?

Dankzij de TomTom hoeven we bijna nooit meer een omweg te maken. Maar we verle-ren de kunst om kaart te lezen, om ons, letterlijk, te oriënteren in de wereld. Als je dat uitbesteed aan een apparaat, daar afhankelijk van wordt, dan ben je verloren als de TomTom uitvalt. De ANWB heeft het de laatste jaren druk met toeristen in Frankrijk die gestrand zijn omdat de TomTom het niet meer doet. Kaartlezen kunnen ze niet, en ze vallen noodgedwongen terug op de aanwijzingen van een mens.

Waardoor laat ik mij leiden? Door uiterlijke schijn, of door een ideaal? En met ideaal bedoel ik iets waar niet jij alleen, maar de hele wereld beter van wordt. In de aanteken-ingen van mijn vader vond ik ooit een briefje met daarop de volgende tekst:

*Ideals are like stars:
you'll never succeed in touching them.
But like the seafaring man
on the desert of waters
you choose them as your guides
and following them
you'll reach your destiny*

*Idealen zijn als sterren
't zal je nooit lukken om ze aan te raken
Maar net als de zeelieden op het eindeloze water
kies je ze als je gids
en zo zul je je bestemming bereiken.*

Een ster die straalt in het duister: dat is het beeld van dit feest, van Epifanie, Openbaring, zodat de wereld weet wie Jezus is. Het is niet zo dat vanwege de geboorte van Jezus de wereld in één keer verlicht is, nee daar gaat tijd overheen, en wij worden er bij ingeschakeld: om zélf verder te kijken dan onze neus lang is, te kijken naar de sterren, naar die éne ster die ons de weg wijst.

En elke keer als je de weg kwijt bent, kijk je weer naar boven: o ja, díe kant moet ik op. En hoe de weg op deze aarde er dan uit ziet, dat mogen we helemaal zelf bepalen. En God weet hoe vaak we ons vergissen, de verkeerde afslag nemen, of zelfs de verkeerde kant op gaan. Maar als we ons telkens weer richten op die ster, dan komen we er. Die ster is ons verlangen, en wijst ons de weg in het duister. Dat duister kan van alles zijn: macht, economische belangen, maar ook in het klein: conflicten wie de baas is, pesten en kleineren. Uit onmacht hou je je mond maar, uit schaamte, kruip je in je hoekje – ik ben er niet. Maar als je de moed hebt om erover te praten, dan laat je het licht al schijnen in het duister, dan komt er een oplossing in zicht. Moeilijk, als je geen prater bent, maar iedereen kan het leren.

De koningen uit het Oosten hadden de moed om een ster te volgen, en ze hadden de moed om naar hun droom te luisteren. Als gemeente hebben we ook naar een droom geluisterd, en een nieuwe kerk neergezet. Het is niet de eerste droom, en hopelijk ook niet de laatste. Ik wens ons allemaal toe dat wij durven te luisteren naar dromen en idealen, dat wij andere wegen durven te gaan dan de gebaande paden, om het licht te volgen dat iedere mens verlicht!

Steen voor steen – Een fabel die echt gebeurd is.

Bij de verbouwing van de kerk – 6 oktober 2013

Er was een windhoos over Winsum getrokken, 's nachts. Niemand had er wat van gemerkt, maar de volgende dag was de Blauwe Zaal verdwenen, opgelost in het niets. De muren van de kerk waren blijven staan, nou ja, nog net, maar veel stenen waren door de windhoos overal in Winsum terecht gekomen.

De volgende ochtend was het een drukte van belang: 'Wat erg', zei de een, 'die prachtige Blauwe Zaal is weg, daar heeft m'n opa nog aan meegebouwd.' 'Nee hoor', zei een ander, 'daar is helemaal niks aan verloren gegaan: hij was zo lek als een mandje, en moet je eens kijken, wat een ruimte er nu is, je kunt eindelijk weer zien dat het een kerk is. Nou ja..., wás.' Want het was wel duidelijk dat die kerk na de windhoos onbruikbaar was geworden. Gelukkig hadden ze nog een oude kerk op reserve.

De politie was inmiddels ook gearriveerd: 'Opruimen die boel', zeiden ze, 'dat gaat zo-
maar niet: Winsum ligt vol stenen en dakpannen, en die komen bij jullie vandaan.'
Zuchtend ging men aan het werk. Kruiwagens werden gehaald en aanhangers, en nog
meer mensen werden opgetrommeld.

Maar toen gebeurde er iets bijzonders. 'Hé', zei een kind, die ook een steentje wilde
bijdragen, 'weet je wat er op de onderkant van die steen staat? Daar staat mijn naam
op.' En een ander kind draaide een dakpan om: ook haar naam stond er op, en die van
vader, moeder, oma, opa: als bij toverslag stonden hun namen op die stenen, álle
gemeenteleden stonden erop, ook van de mensen die al lang overleden waren, of die
wel eens in de kerk waren geweest bij een huwelijk of een andere bijzondere gelegen-
heid.

En iedereen begon de stenen te verzamelen, steen voor steen. 'Leg ze maar neer op
die lege plek, dan gaan we ze eerst schoonmaken', zei Klaas Dam, iemand die van
aanpakken hield.

Zo gebeurde. Iedereen was bezig. Er kwamen een man langs met een rollator, te oud
om mee te helpen; hij zei: 'Ik kan niet helpen, maar ik heb nog wel een paar centen
over, koop daar maar cement voor, dan kun je de boel straks ook weer opmetselen. En
ik zal tegen iedereen in Winkheem zeggen dat ze hun centen kunnen inleveren bij Bert
Buisman. Kijk, daar staat ie: op de steiger, samen met de opzichter te genieten van het
mooie uitzicht'.

Vreemd was dat inderdaad vlak daarna een geldauto van Brinks voor de bouwplaats
stond. Maar of dat geld bij de kerk is afgeleverd, of bij de burens is tot op de dag van
vandaag niet duidelijk.

In de weken daarna zág je het bouwwerk groeien. Het vreemdste was nog wel dat het
fundament van piepschuim was. 'Ja hoor, dat kan best', zei de aannemer, 'lekker warm
aan de voeten, betonvloertje d'r overheen, en warmte uit de lucht. Als je d'r eenmaal
zit, wil je d'r nooit weer weg.' Ook werden er in de zijkanten alvast twee biechthokjes
gemaakt, wegens de toekomstige samenwerking met de rooms-katholieken.

Afijn, het leek wel toveren. En het was voor iedereen die meedeed leerzaam, verras-
send, enerverend, kortom: geweldig. Iedereen leerde elkaar kennen, dankzij de namen
op de stenen.

Natuurlijk: er waren wel wat tegenvallers, er viel af en toe een raam uit, en toen de
NAM weer eens een aardbeving had georganiseerd, kwamen er scheuren in, maar het
mooie was: overall was een oplossing voor, en niemand leek het meer erg te vinden dat
er een windhoos was geweest die de halve boel omver had geblazen.

En toen ze aan het verven sloegen zeiden ze: "Weet je wat, we schilderen de binnenkant
geel en blauw, de kleuren van Viboa, want aan zo'n voetbalclub kun je een voorbeeld
nemen, en wie weet komen ze dan ook een keer op zondag met z'n allen hier.'

En een heleboel mensen die nooit meer naar de kerk gaan, waren verbaasd vanwege
dit enthousiasme in een tijd van kerkverlating. Ze dachten: 'Nou zijn we weggegaan en

moet je kijken wat een mooi spultje ze d'r van maken; waren we maar gebleven! Weet je wat: we gaan een kijkje nemen als 't klaar is.'

En de kerk werd groter dan wat je zag: hij werd verbonden met stroom, met water, met internet, ja zelfs met de zon. En hij werd gevuld met mensen die daar natuurlijk in de eerste plaats kwamen om gezellig koffie te drinken, maar die ook tegen elkaar zeiden: 'Eh, we zitten hier nou wel gezellig en zo fijn, maar waar wás die kerk ook alweer voor?'

'Een kerk', zei iemand die heel lang ouderling was geweest, en het dus kon weten, 'een kerk is een huis. En dat huis bestaat uit stenen, en op die stenen staan de namen van wie er wonen, en op de hoeksteen, die alles bij elkaar houdt, staat de naam van Christus. Het is een huis voor God en voor de mensen, en daarom is het nóg groter dan wat je ziet en waarmee het verbonden is: het is verbonden met álle huizen van God, over de hele wereld, ja, met alle huizen waarin mensen wonen van goede wil, en leven zoals God dat heeft bedoeld: een huis voor eenzamen en bedroefden, voor rouw en trouw, voor vreugde en voor verdriet. Het is verbonden met God'.

'Amen', zei iedereen, 'daar doen we het voor.'

Veertigdagentijd - 17 februari 2019

Lezen: Jeremia 17:7-11 en Lucas 6:17-26

"Gelukkig wie nu moet huilen, want je zult lachen." En dat is niet het enige: Jezus zegt ook nog: gelukkig ben je als je arm bent, want van jou is het Koninkrijk van God. Gelukkig als je honger hebt, want je zult verzadigd worden. Gelukkig als de mensen je haten want je zult rijkelijk beloond worden in de hemel. Zo op het eerste gezicht lijkt het erop dat Jezus de mensen hier een worst voorhoudt: nu is het nog ellendig, maar later wordt alles beter. Later – na je dood, in de hemel.

Ja, heel mooi allemaal, maar wat koop ik daar nu voor? Met m'n verdriet, m'n armoede, m'n honger, en met de haat van de mensen om me heen? Wat moeten de mensen in Midden-Amerika hiermee, in Afrika en waar al niet? Zo kán het toch niet bedoeld zijn: als een zoethoudertje voor later!

Laat ik daarom eerst maar eens verder lezen, en dan zie ik dat Jezus óók nog vier categorieën mensen noemt die op hun tellen moeten passen. Tussen haakjes: we lezen hier de zogeheten "Veldrede" bij Lucas, en niet de Bergrede van Mattheus. En die zit net even anders in elkaar. Goed, vier keer horen we dus: Wee! Pas op, als je rijk bent, als je verzadigd bent, als je alleen maar lacht, als je populair bent. Die vier wee-spreuken zijn het tegenbeeld van de vier zaligsprekingen.

En als we dáár beginnen met de uitleg van de tekst, dan komen we denk ik verder; en ik vertaal het maar even naar nu: Pas op! Want geld maakt niet gelukkig, obesitas is

een groot probleem, het leven is geen lolletje, en aan populariteit heb je niks. Kijk, dan wordt het allemaal al wat inzichtelijker. Mag ik het zo zeggen:

Alle wee-spreuken hebben betrekking op de *buitenkant* van ons bestaan, en alle zaligsprekingen op de *binnenkant*. Wij hebben vaak de neiging om iemands leven, en ook dat van onszelf, te beoordelen op de *buitenkant*: als je maar gezond bent, ben je rijk dan ben je gelukkig, en we zijn jaloers op wie populair is. En de rest vinden we zielig. de gehandicapten, de losers. Maar hier draait Jezus de zaken om.

En zijn gelijk zie ik weerspiegeld, bijvoorbeeld in de documentaireserie *Stuk*: die gaat over mensen in een revalidatiekliniek. Mensen die gehandicapt zijn geraakt hun lichaam stuk, door een aangeboren ziekte, of door een ongelukkige val, waar ze een dwarslaesie aan hebben overgehouden. Een van de patiënten is Daan, een jongen van 16, die gehandicapt is niet alleen door een spierziekte, maar ook nog eens een dwarslaesie heeft opgelopen. Het optimisme van deze jongen is onvoorstelbaar. En een ding is hij zeker NIET: zielig!

Jezus prijst juist deze mensen gelukkig. En waarom? Omdat God aan hún kant staat. Omdat God ons ziet zoals wij zijn, met onze handicaps, zichtbaar en onzichtbaar, maar vooral met onze diep verborgen innerlijke kracht, ja, Hij is die diep verborgen innerlijke kracht. Jezus zet met deze zaligsprekingen ons wereldbeeld op z'n kop. Al die nederigen van hart, de treurende, de barmhartigen, de vredestichters, die zijn dat niet uit zwakte, nee, die laten juist een enorme innerlijke kracht zien! Kracht die zich in zwakheid openbaart. Dan wordt het verhaal van een handicap of een afwijking geen *zielig* verhaal, maar een verhaal van *kansen*. Zo worden de laatsten de eersten en dan kan zo iemand zelfs zeggen: maar hij mag het ook alleen maar zélf zeggen!!! – "Ik had niet anders willen zijn." Om dat te kunnen, heb je moed nodig, durf.

Je kwetsbare kant laten zien is ook niet makkelijk, maar uiteindelijk de enige manier om echt contact te maken, mensen voor je te winnen, en God te ontmoeten. God ontmoeten? Hoe gaat dat dan? God is niet iemand buiten ons, maar iemand die in de diepte van ons bestaan tot ons spreekt, in het verhaal van ons leven, in onze strijd en in onze overwinning. De kracht die je nodig hebt, die geeft Hij, die is Híj. Het diepe dal waar ieder mens doorheen moet, daar is Hij bij aanwezig, als Herder. We moeten het zélf doen, maar Hij wijst de weg.

En op die weg zetten wij de zaken op z'n kop: we geloven niet in hardheid of geweld, maar in de kracht van kwetsbaarheid en van vrede. Niet in ellebogenwerk, maar in het elkaar laten vóórgaan. Niet in lawaai en geschreeuw, maar in stilte. Niet in aanpassing aan de heersende moraal, maar in het opkomen voor de minsten, voor wie anders zijn, voor wie eruit liggen. Niet in eigen gelijk, maar in het zoeken van samenwerking, hoe moeilijk dat soms ook is. En voor ieder die z'n vertrouwen stelt op God is Zijn Koninkrijk nú al aangebroken.

Die laat zich niet van de wijs brengen door de bemoeizucht van anderen, en ook niet door z'n eigen onbestendige hart – want dat vliegt alle kanten op, aldus Jeremia. Alleen wie op de Heer vertrouwt, bouwt op vaste grond: tijden van droogte? Hij merkt het niet eens op. Hitte? Z'n bladeren blijven groen. Het beeld van de boom, geplant aan levend water, haalt Jeremia uit Psalm 1. Het is een prachtig beeld, want het zegt iets over waar

wij onze levenskracht vandaan halen: we worden vandaag de dag zó heen en weer geslingerd tussen alles wat moet en wat kan, dat we onszelf kwijtraken. Maar wie ontdekt dat z'n bron ligt in het vertrouwen op God, die heeft daar geen last van, die gaat onverstoorbaar de weg die GóD in z'n hart heeft gelegd, zonder zich ook maar iets aan te trekken van wat anderen vinden. Z'n geloof, z'n vertrouwen stróómt, het doortrekt z'n lijf en z'n ziel, omdat God zelf in hem leeft.

Dat was natuurlijk bij uitstek het geval bij Jezus en daarom kon hij anderen ook genezen: wie bij Hem in de buurt kwam, ging weer leven, ging stromen, hervond de bron van het leven. Dat ook wij altijd blijven zoeken naar die bron, en zo het leven vinden, zoals het bedoeld is.

De Verborgene God

Lezen: I Kon 19,8-15a en Lucas 9,28-36

In de (katholieke) katechismus die ik moest leren stond op zeker moment de vraag: "Waar is God?". Het antwoord was: "God is in de hemel en op aarde, en op alle plaatsen. Hij is overal." Dezelfde avond zei de Russische kosmonaut Yuri Gagarin vanuit de ruimte: "Ik heb God niet gezien".

Ja, wat was het nou? Moest ik geloof hechten aan de katechismus, of aan een ruimtevaarder? Want al met al knabbelde die laatste toch wel enigszins aan mijn geloof: God wás immers inderdaad niet te zien? Hoe kon hij dan overal zijn? De twijfel sloeg toe. Natuurlijk, God is niet ergens, maar *niet-ergens* is toch hetzelfde als *nergens*, en dat God *nergens* zou zijn, dat was me toch ook weer te gortig. Er moest toch *iets* zijn?

Het was de wanhoop van de ietsist, die wel gelooft dat er iets is, maar niet Iemand, en zó was het me toch bijgebracht: dat God *Iemand* was, met een Hoofdletter nog wel. En die twijfel slingerde me heen en weer als de slinger van een klok: Waar is God bij natuurrampen en ongelukken; wanneer, zoals afgelopen week, in een gebedshuis mensen worden neergemaaid alsof het om een computerspel gaat; waar is God als je eenzaam bent en depressief; als je ziek bent, en je je vertwijfeld afvraagt of het ooit nog goed komt? en waar was God in Auschwitz? En dan kun je maar één conclusie trekken: God is niet overal. Een schokkende conclusie, want het gaat in tegen het beeld van een almachtige, en alomtegenwoordige God, een God als president-directeur van de wereld die alles naar Zijn hand kan zetten..

Het misverstand dat God overal is, ontstaat doordat wij God ergens willen *lokaliseren*, dat wil zeggen: aan een plaats binden, of dat nu een heiligdom is, een kerk, of zomaar alle plaatsen van de hele wereld. Wij mensen kúnnen niet anders dan de werkelijkheid denken in termen van tijd en van ruimte, terwijl God zich daar juist aan onttrekt. Zonder te willen zeggen dat God *nergens* is, moeten we dan zeggen dat God *niet-ergens* is, niet door ons vast te leggen op een bepaalde plaats.

En er zijn – overal ter wereld - goddeloze plaatsen; neem Syrië, waar de internationale gemeenschap blijkbaar geen andere keus had dan mensen aan hun lot over te laten, zodat de hel van IS er vrij spel had. Waar is God voor deze mensen? Nee, er zijn tijden in ons leven dat we God niet ervaren; Martin Buber noemde het: Godsverduistering; en die komt één: doordat wij er met ons verstand niet bij kunnen, maar zeker ook door onze toegenomen autonomie, met de mens die zélf z'n leven bepaalt naar eigen inzicht inricht, maar die daarin stoot op de grenzen van het Niets en van de absurditeit.

We moeten, zoals Bonhoeffer vanuit de gevangenis schreef, leven 'alsof er geen God bestaat'. En de God die bestaat, trekt zich terug in de onmacht van het lijden; het lijden van Jezus, die zelf Gods afwezigheid ervoer in Getsemane, en hij de woorden bidt van Psalm 22: God mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten? Dát is ons voorbeeld, een lijdende God, en het betekent voor ons dat wij geen christen zijn door te voldoen aan onze religieuze verplichtingen, maar alleen *door te delen in Gods lijden*. In een artikel in Trouw, gisteren, werd de Duitse theoloog Jürgen Moltmann geciteerd: Het christendom kan geen hoop bieden, zegt hij, tenzij het raakt aan de absolute wanhoop, het nihilisme. Je kunt dan alleen maar stil zijn.

Het verhaal uit I Koningen 19 gaat precies daarover: het gaat over Elia, een zeer ijverige profeet, die al van alles en nog wat voor God heeft gedaan; maar het breekt hem bij de handen af. Hij wordt achtervolgd door koningin Isebel, een hele nare dame, en hij vlucht. Na een tocht van 40 dagen nachten door de woestijn, gaat hij de berg op. Hij gaat een grot in. In de duisternis van die grot wordt hij helemaal op zichzelf teruggeworpen, zoals wij wanneer we vertwijfeld zijn helemaal op onszelf worden teruggeworpen. Elia vindt zichzelf een mislukking – kijk eens wat hij allemaal gedaan heeft! - en wat is het resultaat? Hij heeft geen moed om verder te gaan. Dan vraagt God hem: wat kom je hier doen Elia?

En Elia vertelt God waarom hij zo bang is en waarom hij zich verstopt. Hij is eigenlijk ook een beetje boos op God, want hij heeft als profeet alles gedaan wat God van hem vroeg, en nu hebben ze het op zijn leven voorzien. Maar God zegt hem niet wat hij nu wel of niet moet doen, nóg niet, Hij zegt: kom maar naar buiten, verlaat de grot, en kom naar de berg. En dan blijkt dat God níet is in de windvlaag, niet in de aardbeving en niet in het vuur, maar in het 'gefluister van een zachte bries'. En dan moet ik denken aan onszelf: dat ons hoofd vol zit met zorgen en problemen, en God is daar niet, dat ons leven op z'n kop staat, en waar is God?, of dat we alle schepen achter ons verbrand hebben, en waar was God? Blijkbaar houdt God zich stil, en moeten we eerst zelf stil worden van binnen voordat we hem ontmoeten.

Dan stelt God de vraag opnieuw, en nu staat Elia pas open voor een antwoord. Vaak hebben we *een ander* nodig om inzicht te krijgen, om ons een spiegel voor te houden, om stil te staan bij ons eigen leven, de stem van een mens, een vriend, van God! De ontmoeting met God vindt plaats NIET in allerlei spectaculaire verschijnselen als vuur, een aardbeving, of een storm, maar in de stilte, in het niet meer weten, en het wachten. De aanwezigheid die Elia dan ervaart is veel dieper, maar ook veel ongrijpbaarder dan de manier waarop hij God beleefd had in zijn ijver. Dit was voor Elia de loutering: God antwoordt in de stilte. Pas daarna is hij rijp geworden voor het antwoord van God: ga terug naar de woestijn – de woestijn, een beeld van ons bestaan, symbolisch samengebald in de veertig dagen voor Pasen, plaats waarin we terugverlangen naar de

vleespotten van Egypte, dat zijn de zekerheden van onze jeugd, of het gedroomde ideaal van het paradijs. Maar God leeft niet in het verleden, ook niet in de gedroomde toekomst, maar alleen in het hier en nu, met alle onzekerheid vandien. We kunnen hem niet vastleggen in een gouden kalf, maar zullen het doen met de belofte, dat Hij er is, dat Hij mét ons is op de weg die we gaan, in goede én in kwade dagen.

Die kwade dagen voorspelt Jezus ook, als Hij tegen zijn leerlingen zegt dat de Mensenzoon veel zal moeten lijden en dat Hij ter dood zal worden gebracht.

Ja, maar dát was niet de bedoeling! Petrus accepteert dit niet, neemt hem apart, en wil een hartig woordje met hem spreken. Petrus wil het Rijk van God zomaar, als een hemels paradijs, maar blijkbaar gaat het lijden er aan vooraf – niet omdat God dat wil, maar omdat onze werkelijkheid nou eenmaal niet anders in elkaar zit.

En als dát gezegd is, neemt Jezus z'n leerlingen mee de berg op. Na zes dagen –, de dag waarop de schepping wordt voltooid, en God zag dat het zeer goed was. De berg wordt niet nader genoemd, om te voorkomen dat we dit gebeuren aan een plaats zouden binden. En wat daar gebeurt, is... onbeschrijflijk. Daar krijgen de leerlingen een voorproefje te zien van hoe het er uiteindelijk uit zal zien: Zoals de dichter zegt:

Als in het vorstelijke licht
voor uw gezicht
wij blinkend staan
met witte waarheid aangedaan.

Jezus loopt dáárop vooruit; terwijl Hij in gesprek is met Mozes en met Elia, die hier symbool staan voor Wet en Profeten. En net als Mozes en Elia zal ook Jezus geen graf op aarde kennen. Déze werkelijkheid is eeuwig. Maar het is een werkelijkheid die we slechts zo nu en dan ervaren, alsof het gordijnen even opengaat, en een hemels licht onze aardse duisternis verlicht. Een hemels licht dat zichtbaar wordt in Jezus: 'Dit is mijn geliefde zoon, luister naar Hem'. Petrus wil deze ervaring vasthouden, maar dat gaat niet. Hij moet wakker worden, uit de droom geholpen.

Topervaringen kunnen ons inspireren, maar daarna gaat het gewone leven verder, en moeten we de berg weer af. En worden we weer heen en weer geslingerd, tussen hoogten en diepten, donker en licht. En hoe dan verder, in deze wereldtijd? Ruimte maken voor een nieuw begin, en God zoeken, in de stilte van ons hart, want de stilte is de poort naar de ziel, en de ziel is de poort naar God. En daar? Daar zal Hij tot ons spreken...!

Witte Donderdag 2018

Lezen: Johannes 13:1-15

Eind vorige week overleed Arnaud Beltram, een zuidfranse politieagent die bij de gijzeling in een supermarkt de plaats had ingenomen van een caissière. Het kostte hem z'n leven. Hij stierf, zodat de caissière zou leven.

Ik moest aan deze politieagent denken bij de voorbereiding van deze Witte Donderdag. Want wordt over Jezus ook niet gezegd dat hij stierf voor onze zonden? Nou vind ik dat eerlijk gezegd een onbegrijpelijk leerstuk: waarom zou Jezus voor onze, of erger nog, voor mijn zonden moeten sterven? Het hangt ervan af wat wij onder zonde verstaan: toch alsjeblieft niet de alledaagse fouten die we maken en die horen bij ons onvolmaakte bestaan.

Nee, het begrip steekt dieper in, en heeft alles te maken met onze menselijk bestaan. Dat bestaan is namelijk getekend door een grens, de dood. Nog niet zo lang geleden zag een film, Die Wand:

Een vrouw vertrekt naar het jachthuis van vrienden in een bergdal. Daar aangekomen besluiten de vrienden nog even naar het dorp te wandelen. De vrouw blijft alleen achter met de hond. Als ze de volgende ochtend wakker wordt, blijkt het echtpaar niet thuis gekomen te zijn. De vrouw besluit zelf naar het dorp te lopen om haar vrienden te gaan zoeken. Maar dan stuit ze op een onzichtbare wand, die haar hele leven plotsklaps verandert. Ze is vanaf nu totaal aangewezen op zichzelf en doet niets anders dan overleven, de zin van het bestaan lijkt ver te zoeken. Maar toch gaat ze door, want voor doodgaan vindt ze zichzelf nog te jong.

Die onzichtbare wand is voor mij de dood. Het is de dood die ons terugwerpt op onszelf en op de zinloosheid van de dood. De dood in al zijn gedaanten: ziekte, een ongeval, het verlies van een dierbare. Het verraad door een vriend, iemand die je als een baksteen laat vallen; ook dat zijn voorboden van de dood, net als een depressie, angst, en chaos in je hoofd. Op z'n tijd zijn we allemaal aan de beurt, vroeg of laat maken we allemaal iets mee dat een litteken achterlaat, of dat ons als een open wond steeds weer herinnert aan die ene gebeurtenis uit het verleden, die ons leven op z'n kop zette. Daar krijgt een mens klappen van, je komt er niet ongeschonden van af, en dan is het bovendien ook nog eens zo, dat het lot de een zwaarder lijkt te treffen dan de ander.

En dan? Hoe ga je daar mee om? Kracht naar kruis, zegt de een, en vindt steun in het geloof; het is Gods wil, zegt de ander, en vindt steun in berusting; maar een derde stort in, en vindt de kracht niet om weer op te staan. Ja, zelfs 'het geloof' valt op zo'n moment weg als steun; en je staat er uiteindelijk helemaal alleen voor. Dát is Goede Vrijdag, de dag waarop het onrecht lijkt te zegevieren, waarop je vrienden je verraden en verlaten, de dag, zo donker als de nacht, wanneer de weg die een mens gaat letterlijk dood loopt, en je alleen nog maar kunt uitroepen: God mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten. Dat dieptepunt van ons bestaan: het gaat niet buiten God om.

Maar hoe is dat mogelijk? Wringt het niet met ons besef van God als een God van liefde, als een God die voor ons zorgt? Hoe kan Hij dat toestaan? Als Hij almachtig is, waarom grijpt Hij dan niet in, en laat Hij ons maar doormodderen in onze ellende? Dat zal tot aan het einde der tijden wel een raadsel blijven, want de machten van het kwaad werken bij voorkeur in de duisternis. Maar er is één troost: en dat is dat God zélf deze ellende met ons heeft willen delen. Door mens te worden onder de mensen, door ons bestaan te delen, en God-met-ons te willen zijn, Immanuël, in Jezus zijn Zoon. Zo ligt er die diepe verbinding tussen Kerstmis en Pasen.

Jezus zag af van macht, van pracht en van praal. Dat zagen we met Palmzondag. Maar ook wij zullen ons Godsbeeld moeten ontdoen van macht, van pracht en van praal. Pas dan dringen we door tot het mysterie van de menswording, het mysterie dat God zichzelf aan ons gelijk heeft willen maken, en solidair wordt met ons. Dát is de diepste betekenis van het wegdragen van onze zonden: God die ons bestaan deelt, zodat wij de kracht krijgen onze ellende onder ogen te zien, en zó in ons het verlangen wekt naar Zijn nieuwe wereld. Want Gods solidariteit met ons is onmiddellijk een oproep om solidair te zijn met elkaar. Verbindingen te zoeken, ontdekken wat ons bindt, in plaats van wat ons scheidt. Wanneer dat gebeurt, dan worden wij - uiteindelijk - gelijk aan Hem. Wij in Hem, en Hij in ons.

Dat is een proces dat ons voert door de dood. Alleen is die dood dan geen eindpunt meer, maar een geboorte in een nieuw bestaan, een bestaan bij God; dat vieren we met Pasen.

Maar... niet te vroeg Halleluja juichen alsjeblieft, zo makkelijk gaat het niet; ook de graankorrel die sterft heeft tijd nodig om te groeien, vrucht te dragen, en te rijpen, heeft tijd nodig, kortom, om te sterven. Dan hebben we het al over Pasen, en zover is het nog niet. Maar aan déze kant van die Goede Vrijdag vinden we wél alvast het spiegelbeeld: en vieren we de Maaltijd van de Heer en herdenken we de voetwassing als een voorafbeelding van die eindtijd waar iedereen dienstbaar is aan elkaar, waar mededogen de boventoon voert, en egoïsme is verbannen. Daar zingen we: "Waar liefde is en vriendschap, daar is God." Iets verderop zegt Jezus het zelf:

"Hieruit zullen allen kunnen opmaken dat Gij mijn leerlingen zijt: als Gij de liefde onderling bewaart."(Jh 13,35)

Liefde, dat woord dat zo vaak misbruikt wordt, en daarom zo onbereikbaar ver weg lijkt te liggen. Het betekent niet dat we ineens iedereen aardig moeten vinden, - dat is te veel gevraagd! - nee, het betekent dat we bereid zijn elkaar te dragen, elkaar te verdragen, in de ander het beeld van Christus willen zien, juist in wie zonder aanzien is. Christus' liefde brengt ons tot eenheid.

Eenheid in geloof, en eenheid in de daad: en dan heb ik het over dienstbaarheid; hoe dat moet, doet Jezus ons voor: Hij staat tijdens de Maaltijd op, hij doet z'n bovenkleed af en een linnen doek om, en Hij giet water in een waskom. Johannes roept hier alvast het beeld op van Pasen: Jezus staat onder de maaltijd op - schrijft Johannes. Het water dat Jezus in de waskom doet is het beeld van de doop, van het nieuwe leven in Christus, het bovenkleed afdoen, dat is je leven afleggen, precies wat Jezus doet op Goede Vrijdag, en de linnen doek is dezelfde die in het lege graf lag.

Wonderlijk is dat dit gebeurt tijdens de Maaltijd, want de eigenlijk voetwassing - slavenwerk! - vond uiteraard plaats voorafgaande aan de maaltijd. En het werk was zo vernederend dat de joodse slaven het niet eens hoefden te doen - daar waren de buitenlandse slaven voor. Maar wat hier gebeurt is ook de Exodus in het klein: staand eten, snel, klaar voor de grote reis, klaar om de slavernij achter je te laten. Op weg naar het beloofde land, Gods nieuwe wereld.

Die nieuwe wereld komt niet zomaar – daar gaat een reis door de woestijn aan vooraf. Die woestijn is ook een beeld van onze levensreis, met al z'n ups en downs, z'n geloof en z'n gebrek aan geloof, dwaalwegen en obstakels. Maar we mogen geloven dat we eens dat beloofde land zullen bereiken. Dan richt de Heer op zijn berg een maaltijd aan, zoals Jesaja schrijft. En ik citeer hem nu in de bewerking van Willem Barnard:

*Op deze berg neemt hij de sluier weg
waar alle volkeren mee zijn omwonden
de duisternis zal worden afgelegd,
geheimen opgeklaard, boeien ontbonden.*

*Wij treden aan het ontoegankelijk licht,
wij volkeren, wij heidenen, wij mensen;
wij zien het leven zelf in het gezicht,
God haalt ons thuis van achter alle grenzen.*

*En Hij, het leven zelf, verslindt de dood
tot overwinning en van alle ogen
wist Hij de tranen af. Het ochtendrood
gaat stralend op, een opgang uit den hoge.*

Paasmorgen 2018

Lezen: Psalm 30 / I Kor.15/ Marcus 16:1-8

Op Witte Donderdag vertelde ik in de preek over de film Die Wand:

Een vrouw vertrekt naar het jachthuis van vrienden in een bergdal. Daar aangekomen besluiten de vrienden nog even naar het dorp te wandelen. De vrouw blijft alleen achter met de hond. Als ze de volgende ochtend wakker wordt, blijkt het echtpaar niet thuis gekomen te zijn. De vrouw besluit zelf naar het dorp te lopen om haar vrienden te gaan zoeken. Maar dan stuit ze op een onzichtbare wand, die haar hele leven plotsklaps verandert. Ze is vanaf nu totaal aangewezen op zichzelf en doet niets anders dan overleven, de zin van het bestaan lijkt ver te zoeken. Maar toch gaat ze door, want voor doodgaan vindt ze zichzelf nog te jong.

Die onzichtbare wand is voor mij de dood. Het is de dood die ons terugwerpt op onszelf en ons definitief scheidt: de levenden van de doden. Eigenlijk is dit toch wel het grootste schandaal van ons bestaan: dat er eind aan komt! Dat geldt voor oud, maar zeker voor jong. Dan blijven we met vragen zitten: waarom zo jong? of: wat bezielde hem om er zelf een eind aan te maken? Vragen waar je geen antwoord op krijgt. Het leven is soms gewoon oneerlijk. Er rest een schrale troost: de herinneringen. Maar ook die doen pijn, juist vanwege het gemis. En met de zintuigen waarover we beschikken is er geen andere conclusie dan: dood is dood.

Van mensen die alleen achterblijven hoor ik vaak dat het moeilijkste nog is om na een gezellige avond alleen thuis te komen. Dat is er dan niemand is om je verhaal te doen. Toch ken ik iemand die 's avonds altijd nog even tegen haar overleden man praat: zijn foto staat op een tafeltje, met een kaarsje en een bloemetje erbij. Zo kan ze haar verhaal toch kwijt. Van anderen hoort ze dan: maar hij zegt toch niks terug? 'Nee', is haar antwoord dan, 'maar dat deed hij voor die tijd ook al niet!'

Zo'n antwoord getuigt natuurlijk van een enorme levenskunst, maar daar wil ik het nu niet over hebben, want niet iedereen zit zo in elkaar. Ik wil het hebben over die foto van de overledene. Waarom zetten we die eigenlijk neer? Het is tenslotte niet meer dan een stuk papier, ingelijst achter glas. Of is het méér dan dat? En kunnen wij dat méér niet zien, omdat ons daarvoor de zintuigen ontbreken? Daar wil ik het met u over hebben. Vergelijk het met wat ons rest als iemand is overleden: het lichaam, een soort wassen beeld van wie iemand was, een afdruk van de ziel. We behandelen het met eerbied, en we geven het terug aan de aarde. En het vergaat.

Maar wát was het dan waardoor dit lichaam 83, of 55, of 35 jaar leefde? We noemen het de ziel – maar bestaat die eigenlijk wel zonder het lichaam? Daar kunnen we ons geen voorstelling van maken. We houden ons vast aan wat we kunnen zien, voelen, vastpakken. Dat is wat de vrouwen doen in de vroege ochtend: ze gaan naar het graf – ze willen Jezus balsemen. Wat er nog van hem rest – ze willen het bewaren, vasthouden. Om bij ons voorbeeld te blijven: ze willen een foto, om naar te kijken. En die zegt niks terug. Die ander is definitief vertrokken, achter een ondoordringbare wand. En ook Jezus is dood, dood aan het kruis. Daar liep zijn leven op stuk. Plus de hoop en de verwachting van z'n leerlingen. En nu? Nu rest niets anders dan een lijk in een graf. En dát gaan de drie vrouwen nu verzorgen.

Maar dan gebeurt er iets wat ze niet hadden voorzien: onderweg hadden ze zich nog afgevraagd hoe ze de steen zouden weg krijgen, maar dan blijkt de steen al te zijn weggerold! En het graf is leeg. Wél zit er een jongeman in het wit. Geen wonder dat ze schrikken, en bij het graf vandaan vluchten.

Met deze woorden eindt het evangelie volgens Marcus. Ja, er staat nog wel een hoofdstuk achteraan, maar wie in zijn oude NBG-bijbel kijkt, ziet dat het een latere toevoeging is – er staan grote vierkante haken omheen. Want al heel snel vond men dat dat niet kon – een paasverhaal dat eindigt met angst en schrik. Dus, vooruit, daar werden de nodige verschijningen en visioenen aan toe gevoegd. Maar de kille werkelijkheid is dat dit allereerste paasverhaal dat op schrift gesteld werd in een evangelie, eindigt met angst en schrik, en – staat er – *dat ze tegen niemand iets zeiden*. Dat laatste klopt natuurlijk niet, anders zouden wij het ook niet weten. Maar het past wel heel erg bij deze schrijver – Marcus: die benadrukt voortdurend dat Jezus verbiedt om over hem te praten als Messias.

Wie die Messias is, wordt nu pas duidelijk, door het kruis, en door de opstanding, kortom: door Pasen: want Goede Vrijdag en Paaszondag zijn twee kanten van één medaille. Jezus is de weg ten einde toe gegaan, door de dood naar het leven, geheel tegen de verwachting van de mensen in, en geheel tegen onze verwachting in. Zijn weg ging in stilte, in het verborgene, zoals de weg van de graankorrel gaat. En in de stilte van

het graf spreekt een jongeman die zegt: Hij is niet hier – hij is opgewekt uit de dood. En Hij zal jullie voorgaan naar Galilea. Galilea, het gebied van de heidenen, waar het allemaal begonnen is.

Dáár zullen ze hem zien! Ze zullen Jezus zien in de arme, de weduwe en de wees, ze zullen hem zien in de blinde, de dove en de lamme, in de minsten der mensen zullen ze hem zien. In hen is hij opgestaan! Achter de werkelijkheid die onaf is, onvolmaakt, achter de foto die op het kastje staat zien we de glorie van God, zien we het leven zoals het is bedoeld. Niet met onze gewone ogen, maar met de ogen van ons geloof, van ons vertrouwen. En dan komen we er ook achter dat leven eeuwig is, en liefde onsterfelijk, en dat dood slechts een horizon is, niets anders dan de beperking van ons zien.

Waar of niet waar? Werkelijkheid of vrome fantasie? Als deze boodschap niet waar was, dan was de beweging rond Jezus al na een paar jaar doodgebloed. Want een geloof dat al tweeduizend jaar stand houdt, kán niet gebaseerd zijn op de fantasie van een paar mensen, of een uit de hand gelopen 1 april grap. Een geloof dat kerken heeft gebouwd en kathedralen, de muziek van Bach, Mozart en zoveel anderen, maar vooral een geloof dat mensen verzameld heeft, rondom de ene, opgestane Heer. Daarom mogen we zeggen: Hij leeft, en wie zijn spoor volgt, leeft óók. We zien hem in het beeld van wie er niet meer zijn, in de sporen van liefde die ze hebben achtergelaten – omdat God zelf zich in die liefde heeft laten kennen.

Met Jezus is God zelf op aarde gekomen, Hij heeft ons leven gedeeld, was God-met-ons, opdat wij mens-met-God zouden worden. Hij in ons, en wij in Hem. Het is een proces dat door de dood heen voert, als de graankorrel die sterft, maar veel vrucht draagt.

Daarom mogen we geloven in de werkelijkheid achter de foto, achter het papier: mogen we praten tegen degene die ons is voorgedaan, en vertrouwen op het getuigenis van de drie vrouwen, ook al vervult het graf ook ons met angst en schrik. Maar wie erop durft te vertrouwen dat deze woorden wáár zijn, wie het erop waagt, die zal zélf, in woord en daad getuigen dat de dood niet het laatste woord heeft, maar slechts de overgang naar een nieuw en eeuwig leven, achter de horizon.

De heilige Iracundus (1415-1515)

Heilige van de Maand

Dat de kerk van Obergum is gewijd aan de Heilige Nicolaas weet bijna iedereen. Minder bekend is de heilige naar wie onze Torenkerk is genoemd: Sanctus Iracundus, in het Nederlands: de Heilige Toorn. Later werd dit verbasterd tot Toren, vandaar: Torenkerk (boven de klok is in het klein nog een afbeelding van hem te zien).

Het is dit jaar precies 500 jaar geleden dat deze vrij onbekende heilige stierf, op de leeftijd van 100 jaar, voor die tijd een prestatie. Zijn feestdag valt eind maart, begin april – dat is niet met zekerheid te zeggen, omdat men toen nog uitging van de Juliaanse kalender (onze Gregoriaanse jaartelling werd pas ingevoerd in de loop van de 16^e eeuw).

Iracundus werd geboren als de zoon van de schoenlapper van Vinchem, die bekend stond om zijn toegeeflijke houding naar zijn kinderen en zijn klanten. Uiteindelijk kostte hem dat zijn nering, omdat de klanten nooit betaalden voor de opgelapte schoenen, en z'n eigen kinderen een loopje met hem namen – behalve Iracundus. 'Dat nooit' moet hij hebben gedacht, en hij nam zich al jong voor om tegen iedereen uiterst streng (maar wel rechtvaardig) te zijn. Zijn opvliegende karakter kwam hem daarbij goed van pas. Met luider stem en vurige ogen wist hij de plaatselijke bevolking tot beschaving te brengen. Een voorbeeld: Groningers waren niet gewend elkaar hardop te groeten, een knikje vond men wel voldoende. Tegenwoordig vinden wij het normaal om 'Moi' te zeggen. Welnu: deze begroeting werd door Iracundus hier geïntroduceerd, en later door Rome als wonder erkend. Ook was hij werkzaam in Ost-Friesland, waar men sindsdien 'Moin' (met een n) zegt.

Zijn zegenrijke beschavingswerk riep hier en daar weerstand op, maar in hun hart voelde de bevolking wel dat deze man het goed meende. Hoe ouder hij werd, des te meer men naar hem luisterde, en nadat hij op 100-jarige leeftijd was gestikt in een woedeaanval, werd hij onder grote belangstelling begraven op het kerkhof dat tijdens de opgravingen van 2012 te voorschijn kwam op wat nu het Boogplein heet. De H.Toren-kerk werd daarna gebouwd als eerbetoon aan deze markante heilige.

Over het antisemitisme

Lezen: Psalm 43 / het boek Ester / Lucas 14:7-14

God, gij zijt niet te rijmen met het lot!
Achter al wat geschiedt blijft gij verscholen.
Al wat geschiedt – , gij hebt het niet bevolen.
Leven is wat gij wilt en niet de dood.

Niemand kan mij vertellen hoe gij heet.
En toch, uw naam gebeurt en is geboren ...
Ik vind U in de doolhof, niet tevoren,
maar achteraf. Daarom: wie weet, wie weet ...

Want ook de twijfel kan U heilig zijn
en schroom verhindert ons U uit te spreken.

Wij lezen Uw verhaal, uw taal en teken
zal door de nacht heen ons geleide zijn.

(Willem Barnard)

Ik zet een keppeltje op. Uit solidariteit. En als protest tegen antisemitisme. Ik kan dat hier doen zonder gevaar, - neem ik aan. Als ik in Amsterdam met een keppeltje op zou lopen, zou ik grote kans lopen uitgescholden of bespuugd te worden. of de Hitlergroet te krijgen. Eén troost: niet alleen Joden maar ook meisjes, vrouwen, gehandicapten, homoseksuelen en andere passanten worden vaak uitgescholden of nageroepen door allochtone hangjongeren. Overigens overkomt vrouwen met hoofddoekjes en een Islamitische achtergrond precies hetzelfde, maar dan door "echte" en blanke Hollanders.

Maar de eeuwen door is het antisemitisme toch wel de grootste schandvlek op de menselijke geschiedenis. Het is eeuwenoud, en dateert echt niet van Nazi-Duitsland. Hoewel we daar natuurlijk wel het absolute dieptepunt zien van waar mensen toe is staat zijn - de hel op aarde. Hoe ouder ik word, des te meer het me raakt; en ik begrijp er steeds minder van. Dat mensen op grond van uiterlijke kenmerken gediscrimineerd worden, op één hoop gegooid, vernederd en bespuwd. En waarom?

Er is maar één antwoord: protest! Jan Sikkema uit Warffum, deze week overleden, overkwam het volgende: op een avond in september 1942, juist voordat de avondklok inging keerde hij per fiets huiswaarts. Toen hij de Torenweg insloeg stond er tot zijn verbazing een auto. Het was een van een garagehouder uit Winsum. Naast de bestuurder zat een Winsumer politiemann van wie iedereen in de streek wist dat hij 'fout' was. Ze komen voor Van der Hal, dacht Sikkema verslagen. Hij kende het Joodse gezin van jongs af aan. De twee kinderen uit dit slagersgezin had hij zien opgroeien. Het meisje, de dertienjarige Goltje kwam bijna dagelijks bij zijn ouders over de vloer. De politiemann ging het huis binnen. Niet lang daar na kwam moeder Van der Hal totaal overstuur uit huis. Ze jammerde hartverscheurend en liet zich wegvoeren door de politiemann. Goltje liep ernaast, ze probeerde haar moeder te troosten. 'Stil moar moeke, zei ze, ze doun joe niks. Want ik bin bie joe.' Ze stapten in de auto, Jezaija en Bertha van der Hal-Dalsheim met hun kinderen Goltje en Jozef. Ze kwamen niet meer terug. Alle vier zijn ze in Auschwitz vermoord.

Het was voor Jan Sikkema het moment waarop hij besloot in het verzet te gaan. Een keerpunt in zijn leven. Gisteren, tijdens de uitvaartdienst, heb ik een lijn getrokken van deze gebeurtenis naar het verhaal van Mozes en het brandende braambos, in Exodus 3. Mozes - tot op dat moment een gewone schaapherder, krijgt te horen dat God het klagen en roepen van zijn volk heeft gehoord, dat hij de onderdrukking door Farao niet langer neemt, en dat Mozes leiding moet geven aan het bevrijdingsproces. Ik zie hier een parallel met wat Jan Sikkema is overkomen: ook hij hoorde het hulpgeroep, en begreep onmiddellijk dat hier iets gebeurde wat het daglicht niet kon verdragen, iets wat vroeg om verzet, omwille van de waarheid en de waardigheid van de mens.

De boodschap hiervan is: Wij zijn zélf Gods ogen en oren, en Jan Sikkema betrad op dat moment heilige grond, de heilige grond van het bedreigde leven dat uiteindelijk zou eindigen in de vernietigingskampen. Daar zette hij zich voor in, ervan overtuigd dat niet de verraders het bij het juiste eind hadden, maar juist degenen die zich verzetten tegen

het onmenselijke regime. Hij kwam op voor menselijkheid, zoals God opkomt voor menselijkheid en bevrijding. Hij wás er voor de mensen, zoals God er is voor de mensen daarom luidt zijn naam: IK BEN ER, VOOR JOU.

Maar waar was God in Auschwitz? Het is de grote vraag in de theologie sinds de tweede wereldoorlog; waar was God, die liefdevolle God? Machteloos? Afwezig? Mijn antwoord zou zijn: in elk slachtoffer van de Naziterreur werd Jezus opnieuw gekruisigd. Maar tegelijkertijd: in elke verzetsdaad stond Hij ook weer op. Overal waar mensen het opnemen voor elkaar, en hun stem verheffen tegen het kwaad, daar spreekt God zelf tot de mens.

Of de mens luistert – dat is de vraag. Wij hebben de vrijheid niet te luisteren, wij hebben de vrijheid onszelf verheven te voelen boven anderen. Maar in het Koninkrijk van God hebben dezen geen plaats. Daar is de eerste plaats voor wie achteraan stond, wie vertrapt werd, en schreeuwend werd afgevoerd naar de gaskamers.

Afgelopen dinsdag was het 70 jaar geleden dat het concentratiekamp Auschwitz werd bevrijd. 95-jarige Roman Kent: Wij overlevenden willen niet dat ons verleden de toekomst wordt van onze kinderen. En als elfde gebod stelde hij voor: Wees nooit een omstander. en een ander zei: wij herdenken met als doel: nooit meer antisemitisme, maar de angst is groot, omdat er steeds méér antisemitisme komt.

Hoe hebben de joden het al die eeuwen volgehouden? Dat is toch een wonder op zich – dat alle pogingen om ze uit te roeien zijn mislukt. Ze hebben het onder andere volgehouden door hun humor, en door elkaar verhalen te vertellen.

En dan kom ik nu eindelijk bij het boek Ester. Het wordt straks, in het tweede gedeelte van de dienst, uitgespeeld. Ik heb u gevraagd het boek alvast te lezen, maar voor velen waren de slothoofdstukken te zwaar: werd de vijand hier niet met gelijke munt terugbetaald? Ook de pan in gehakt? Dat strijkt ons tegen de haren in.

Maar het boek Ester moet je lezen als een manier om te overleven in een vijandige wereld. Als je elkaar een dergelijk verhaal vertelt, dan doe je dat om het vol te houden, om de vijand – dat eeuwige antisemitisme. belachelijk te maken. Het boek Ester is een satire, een parodie op de macht. En in een parodie wordt alles omgekeerd, op z'n kop gezet. Het is een soort carnaval. Koningin Vasti eruit – Koningin Ester erin Haman eruit – Mordechai erin. En degenene die de joden zouden uitroeien, krijgen een koekje van eigen deeg. De koning, Ahasveros, is een grote onbenul, een speelbal van de omstandigheden. Alles draait om hem heen, en gaat langs hem heen.

Wie is z'n tegenspeler? Wie is de ware koning? Is dat God? Maar die wordt in het hele verhaal niet genoemd! God wordt niet genoemd! Hij blijft verborgen. Zoals Hij voor ons verborgen blijft, maar niettemin herkenbaar is in de strijd voor waarheid en recht. Zijn ogen, zijn oren, heeft Hij aan ons uitgeleend. Zijn stem – onze stem, als wij opkomen voor wie geen stem meer heeft, voor wie niet gehoord wordt en niet gezien. De laatsten zullen de eersten zijn, de wereld staat op zijn kop: zo ziet Gods nieuwe wereld eruit: de machthebbers vergaat het lachen, wie zaaide in tranen, keert lachend terug. En daarom is het boek Ester helemaal geen somber boek, het is een feestboek. Want wie het laatst lacht, lacht het best!

Pinksteren 2011

Lezen: Genesis 11:1-9 en Handelingen 2:1-24

Mensen die elkaar niet begrijpen. Misverstanden. En je komt geen stap verder. De verwijdering neemt toe. Ieder die wel eens een conflict heeft meegemaakt weet wat ik bedoel. En dan de machteloosheid, dat je niet verder komt, dat er alleen maar verliezers zijn. Je spreekt dezelfde taal, maar het is of die ander op een andere planeet leeft. Het onbegrip kan ook in onszelf zitten: als we onszelf niet meer begrijpen, en ook God niet, ik bedoel: als ons iets overkomt wat ons leven op z'n kop zet, een ongeluk, een ziekte. Dat kan ons terneerslaan, en ons het gevoel geven dat het leven ons bedriegt. En Gij, mijn God, Gij zijt ver weg. Dat is Babel: dat je elkaar niet begrijpt, jezelf niet begrijpt, God niet begrijpt. Je groeit uit elkaar, je raakt verspreid, vervreemd van de ander en van jezelf.

Zo'n gevoel moeten de leerlingen van Jezus hebben gehad na Hemelvaart: hoe moet het nu verder? Zonder Hem? Wat doen de leerlingen? Ze laten hun hoofd niet hangen, ze zoeken elkaar op. Nee, ze gaan ook niets organiseren, 't enige wat ze doen is bij elkaar blijven en bidden. Zoals wij elkaar in moeilijke tijden opzoeken, ook al weten we niet wat we moeten zeggen, omdat de taal tekort schiet. Totdat ze de geest krijgen, naar buiten gaan, en gaan praten over de *grote daden des Heren*). Wat zijn dat, die grote daden? Zijn dat mensen die onbegrijpelijke dingen zeggen?

Ik zoek het ergens anders. Meer daar waar mensen visioenen hebben van een betere wereld, dromen over wat de Bijbel noemt: de grote dag des Heren. Daar waar deze aarde menselijker wordt, waar mensen elkaar opzoeken en elkaar willen verstaan.

Een indrukwekkend voorbeeld daarvan zag ik deze week: ruim 4500 mensen beklommen de Alpe d'Huez, een berg van ruim 1800 meter hoog in de Franse Alpen. Streven was om de berg zes keer te beklimmen, vandaar dat deze actie de Alpe d'Huzes heet. Doel is: geld binnenhalen voor de strijd tegen kanker, deze vreselijke ziekte, doodsoorzaak nummer 1. Het is een ziekte die vroeger slechts met de eerste letter werd genoemd, en die voor velen, nog steeds, een doodvonnis betekent, al is de wetenschap inmiddels veel verder gevorderd, en zijn de kansen op genezing aanzienlijk toegenomen. Toch: ruim dertig procent van de sterfgevallen heeft er mee te maken. Meer onderzoek is nodig, meer geld is nodig.

Vandaar de actie van de Alpe d'Huzes. En wat in 2006 begon met een groepje van 66 mensen, groeide uit: in 2007 waren er 69 deelnemers, toen 100, 1300, 2700, en dit jaar dus 4500. Het geldbedrag nam navenant toe: het eerste jaar werd € 350.000 opgehaald, vorig jaar 12 miljoen, en nu ruim 20 miljoen. Ik heb de finish gezien, donderdagavond van 7 tot 8, en was diep onder de indruk.

'Opgeven is geen optie' was het motto. Een vader die z'n zoon verloren had aan kanker, zei: ik kan tenminste nog af en toe afstappen en uitblazen, m'n zoon moest door. Een meisje dat haar broertje van 10 had verloren, stopte bij bocht 10 om een foto neer te zetten en een kaarsje te branden. Maar ook ex-patiënten deden mee, vrienden, vriendinnen, collega's.

En hier uit Winsum deed Frank Zijlstra mee, ter nagedachtenis aan zijn overleden tweelingbroer Bart, gestorven in oktober 2009, na een strijd van ruim een jaar tegen de ziekte. Het is Frank 4 keer gelukt om de berg te beklimmen; hij heeft de berg overwonnen voor Bart en in z'n eentje € 4000 opgehaald.

De onmacht van de kanker omzetten in kracht; dat is wat er gebeurde. Er werd gelachen en gehuild, iedereen had iemand voor wie hij of zij het deed, en die hem – over de dood heen – kracht gaf om het vol te houden. De saamhorigheid was enorm; wie niet verder kon werd geholpen, aangemoedigd, omhooggeduwd. Mag dit, alsjeblieft, horen bij de grote daden des Heren?

Nee, en dan gaat het niet eens over bekering, of over toetreding tot de kerk, maar het gaat wel over opstanding en het overwinnen van de dood. De Geest laat zich namelijk niet opsluiten binnen de muren van de kerk, die waait waar zij wil, en inspireert terneergeslagen mensen om op te staan en hun kracht te vinden in zwakheid.

Met de uitstorting van de heilige Geest is Gods kracht universeel geworden, en overall zichtbaar waar mensen zich inzetten voor elkaar, de dood te lijf gaan, en vechten voor het leven. Zó wordt deze wereld gered. Kerk, niet als organisatie, maar als beweging, vloeibaar als water, beweeglijk als de wind die waait waar hij wil.

Nou zou u hieruit kunnen concluderen dat de kerk dus overbodig is geworden; welnu, die conclusie is onjuist. Natuurlijk, ik hoor het vaak genoeg: ik ga niet meer naar de kerk hoor, ik luister naar Hour of Power, of ds. Arie van der Veer. Prachtig. Alleen komt Ds. van der Veer niet langs als u ziek bent of doodgaat, en ook sturen de kerkgangers van Hour of Power u geen kaartje. Daarvoor moet je het toch écht hebben van een échte gemeenschap, van mensen van vlees en bloed, die je tegenkomt in het dorp, in de kerk, op de voetbalclub.

En zo'n gemeenschap kan niet leven van de wind, tenminste niet alleen maar, die heeft een zekere vorm van organisatie nodig, dus ook geld, en een gebouw, een huis voor de ziel, een huis van God, waar zijn grote daden doorverteld worden, waar het leven wordt gevierd, en lief en leed gedeeld. En wat fantastisch dat we met z'n allen het besluit hebben genomen om dit huis te vernieuwen. Nou ja, met z'n allen, ik weet ook wel dat niet iedereen het daarmee eens is, en dat respecteer ik ook, maar we gaan het toch proberen. Dat is toch geweldig! Het is een teken van geloof in de toekomst, een teken van vertrouwen dat het niet alléén maar een aflopende zaak is, waarbij de laatste kerkganger het licht uit doet.

En als ik de kerkgroet goed begrepen heb, dan is er inmiddels zo'n twee en een halve ton binnen, van de vier en een halve ton die nodig is. De rest zal ook wel lukken. Ik zal u dat voorrekenen met een simpel rekensommetje. Kijk, we hebben zo'n 900 adressen in deze gemeente. Stel: de helft doet mee, 450 dus, en elk adres geeft € 1000. Ja, dat heb je natuurlijk zo maar niet beschikbaar. Nou, dan verdeel je het over vijf jaar, dat is € 200 per jaar, dat is al veel behapbaarder. Zeker als je dan kijkt hoeveel dat per dag is: nog geen 55 eurocent. Voor nog geen 55 eurocent per dag zetten we hier een nieuwe kerk neer.

Ik hoop niet dat u het erg vindt dat ik zo concreet wordt, maar die ongrijpbare Geest van Pinksteren zorgt er nou eenmaal voor dat het niet allen maar bij ideeën blijft, maar dat je die ook werkelijkheid wilt laten worden. Woorden omzetten in daden, en wat vast zit, komt in beweging, wat zwak was, wordt sterk, wat uitgedoofd was, komt in vuur en vlam te staan. Pinksteren is het sluitstuk van het leven van Jezus: wat afgelopen leek te zijn op Goede Vrijdag, wordt ten leven gewekt met Pasen, en wat toen begon als een steen in de vijver, gaat voort, net als de cirkels die in het water ontstaan, wijder en wijder.

Moge de geheime gloed van de Geest ons allen inspireren om zo te leven, in de Geest van Jezus.

Preek zondag 30 juni 2019

Lezen: I Koningen 19:19-21 en Lucas 9,51-62

U heeft vast wel eens de vraag gehoord: hoeveel volgers of hoeveel vrienden heb jij? En dan wordt bedoeld: hoeveel mensen kijken naar jouw Facebook, Insta, YouTube, en noem maar op. Sommige jongeren hebben er zo veel dat ze ervan kunnen leven, dankzij de reclame. En wat doe je dan als je iemand volgt? Je kijkt wat hij doet, hoe zij zich kleedt, waar hij op vakantie gaat enzovoort. En dat is dan voor jou interessant, of zelfs een voorbeeld om na te volgen. Een idool, dat je bewondert: zó zou ik ook wel willen zijn!

Maar wat als je nou *niet* zo bent? Als je maar 60 volgers hebt, zoals ik? En niet 62 miljoen zoals Trump. Dan wordt het tijd om je op je hoofd te krabben, en je af te vragen: moet ik niet nodig iets anders gaan doen, me anders kleden, me anders gedragen, mezelf meer *in the picture* zetten of heb ik misschien wel een *total make-over* nodig bij de plastische chirurg? De onzekerheid die al die rolmodellen met zich meebrengen kan ontzettend aan je gaan knagen, en je doen vragen: ja, maar wie ben ik nou zelf? En wil ik echt wel zo zijn als die ander?

Er is een mooi Joods verhaal over een Rabbi, genaamd Soesja, die zijn leerlingen vertelde: Als rabbi Soesja aan de hemelpoort komt, dan zal God hem niet vragen: waarom ben je niet als Abraham geweest? En God zal hem ook niet vragen: waarom ben je niet als Mozes geweest? Maar God zal vragen: Rabbi Soesja, waarom ben je niet als rabbi Soesja geweest?

Wat betekent het dan in dit verband om Jezus na te volgen? Om te worden zoals Hij? Gaat dat dan ten koste van mijzelf? Moet ik mezelf dan anders voordoen dan ik ben? Nee. Als Jezus vraagt om hem na te volgen, dan vraagt Hij van ons om *met Hem op weg te gaan*. Maar wel elk *op onze eigen manier*. Hij roept ons *bij onze naam*, en door Hem te volgen komen we juist dicht bij onszelf, bij onze diepste roeping, en die is: mens te zijn met de mensen, en van deze wereld een stad van vrede te maken. Dát is wat Jezus doet, daarheen is Hij op weg, naar Jeruzalem. Stad van vrede, betekent dat.

Alleen is dat nog toekomstmuziek. Dat was trouwens al zo in de tijd dat Lucas zijn evangelie schreef: toen was de tempel net verwoest, en hadden de Romeinen het voor het zeggen. Jeruzalem, tot op de dag van vandaag is het een tot op het bot verdeelde stad, waar elke grote religie aanspraak op maakt.

En toch is Jezus daarheen op weg, vastberaden. En dan kom je onderweg natuurlijk van alles tegen. Maar Jezus laat zich daardoor niet van de wijs brengen. Word je in het ene dorp niet ontvangen, dan loop je maar gauw door naar het volgende, geen tijd voor wraak. Want dat wilden zijn leerlingen: vuur uit de hemel bidden om dat dorp met de grond gelijk te maken. Die geest van wraak komen we ook vandaag de dag nog tegen, in allerlei varianten. Nee, niet doen zegt Jezus, daar kom je niet verder mee. We moeten dóór, en je mag mee, maar dan moet je ook wel méé: niet blijven hangen in het verleden.

Dat begrijp ik wel. Hoe vaak ontlene we onze zekerheden niet aan het verleden: omdat het vroeger beter was, overzichtelijker, rustiger. Dat is voor het grootste deel fantasie. Vraag maar eens aan een willekeurig iemand wat voor weer het was in zijn kleutertijd: 10 tegen 1 dat hij zegt: o ja, toen scheen de zon altijd. Wij zijn vaak geneigd het verleden te idealiseren, of ons erin te begraven, uit angst voor de toekomst. Dáárom kijkt Jezus vooruit.

Maar het is eerlijk gezegd nogal cru wat Hij wil van de mensen die hem willen volgen: ze mogen hun vader niet begraven, ze mogen geen afscheid nemen van hun familie, en ze moeten er niet op rekenen dat ze onderweg rust krijgen. Veel plezier!

Dat was bij de profeet Elia wel anders: toen hij Elisa riep die zijn opvolger zou worden, mocht die ruim de tijd nemen om afscheid te nemen: Elisa slachtte zijn ossen, braadde het vlees, en gaf het aan zijn knechten, hij liet ze goed verzorgd achter. Maar van dat alles is geen sprake als je Jezus wilt volgen. Waarom zou dat zijn? Omdat het doel zo belangrijk is! Jeruzalem. Daar heeft Hij alles voor over, en daarvoor moet alles wijken.

Het is mooi als je in je leven een doel voor ogen hebt, en daar naar toe kunt werken. Daar heb je dan van alles voor over, je ziet geen apen en beren op je weg, en als ze er al zijn, zijn het geen problemen maar uitdagingen. Geen rust onderweg, geen dak boven je hoofd, Jezus kan zijn hoofd nergens te ruste leggen. Daarmee sluit hij zich aan bij de dak- en thuislozen, deelt hun zoektocht, naar een huis, een stad van vrede voor iedereen. Jezus beschouwt deze gebroken wereld als zijn thuis – door solidair te zijn met gebrokenen van hart, en met wie verdreven zijn van huis en haard. God zelf wordt hun thuis, God die er altijd is, ons nabij, in ons alledaagse bestaan.

En ook moet ik nu ook denken aan de gemeenteavond van afgelopen maandag, waar Hille Meetsma verteld over zijn reis naar Samos en Lesbos. Hij gaf hulp aan vluchtelingen, mensen die vaak jarenlang en onder de meest erbarmelijke omstandigheden moeten wachten, wachten en nog eens wachten. Waarom houden ze het vol? Omdat ze een ideaal nastreven: en dat is: een fatsoenlijk leven voor zichzelf, en vooral voor hun kinderen. Dat houdt ze op de been, soms tegen beter weten in. En Hille hielp ze, drie maanden lang, gedreven door een stem die zei: dit *moet* jij doen, en wel nu. Onontkoombaar.

Je zet je gemakkelijke leven opzij, je zekerheden, en je gáát. Natuurlijk, je kunt niet de hele wereld veranderen, en alle mensen helpen, maar van die paar mensen die je wél kunt helpen verander je het leven, je geeft ze hoop, levensvreugde, kracht voor onderweg.

Ook hier weer een mooi verhaaltje dat ik deze week las in een boek van de rabbijn Jonathan Sachs:

'EEN OUDE MAN ZIET AAN HET STRAND een jongetje zeesterren teruggooien in de zee, gestrand door het teruglopend tij. De oude man gaat naar hem toe en vraagt waarom hij dat doet. Het jongetje antwoordt dat de zeester dood zal gaan als hij haar laat liggen in de hete morgenzon. "Maar het strand is kilometers lang", zegt de oude man. "En er zijn duizenden zeesterren. Het zal je niet lukken om alle zeesterren te redden. Hoe kan jouw bijdrage een verschil maken?" De jongen kijkt naar de zeester in zijn hand en werpt deze terug in de golven: "Voor deze zeester", antwoordt hij, "maakt het een verschil." '

Jezus belooft geen makkelijke weg. Je komt onderweg van alles tegen: afwijzing, tegenwerking, tegenslag. Maar wie de vrede voor ogen houdt, die houdt het vol, die gaat ondanks alles door. De weg van Jezus lijkt ook nog eens te mislukken: die eindigt aan het kruis, een vernederende dood die zijn leerlingen geschokt heeft.

En Lucas vertelt op het eind dat twee van die leerlingen terug naar huis lopen, bij Jeruzalem vandaan. Een heet Kleopas, de ander heeft geen naam, daar mogen we onze eigen naam voor invullen. Iemand komt met ze meelopen, luistert naar ze, legt de schrift uit, hij blijft bij ze, en deelt met hen het brood. Dan herkennen ze hem, en gaan vol vreugde terug naar Jeruzalem. Want ze weten: Hij leeft! De dood heeft Hij overwonnen, God laat het er niet bij zitten: Hij kiest voor wie gekozen hebben voor het leven, en daar álles voor over hebben gehad, zelfs hun eigen leven. En wat hebben wij ervoor over om Hém te volgen?

Bach en God - 5 juli 2015

Lezen: I Samuël 16:14-23 en Marcus 1,21-28

Naar muziek moet zelfs God luisteren! Want als Saul weer eens last heeft van een depressie, neemt David zijn lier en speelt voor hem. De kwade geest (van God!) liet hem dan voor even met rust.

Zo kan dat ook ons vergaan: wanneer je moe bent, of je hebt het even helemaal gehad met alle verplichtingen, dan kan muziek je weer tot jezelf brengen. Het is wonderlijk hoe diep muziek in ons zit. Zelfs wanneer mensen veel van hun verstand of geheugen zijn kwijtgeraakt, hebben ze vaak geen enkele moeite om de oude psalmen en gezangen te zingen. Ik zie dat als ik voorga in de Twaalfhoven: muziek zit diep. En daarom kan muziek helpen bij alles wat ons diep kan raken, vreugde en verdriet, maar ook depressies of wanen.

Saul leed daaraan. Veel Nederlanders lijden daaraan: meer dan 1 miljoen mensen slikken antidepressiva. Depressie is een vreselijke ziekte, voor wie het heeft, maar ook voor de omgeving: het is écht iets anders dan een dipje. Depressie zit diep, op de bodem van onze ziel, of misschien nog wel dieper: want degene die er aan lijdt, heeft vaak het gevoel helemaal geen bodem meer te hebben: zijn of haar leven is een zwart gat. Over de oorzaken wil ik het hier niet hebben, dat voert te ver, maar feit is dat allerlei verwachtingen van buitenaf, met name werkdruk en perfectionisme, ervoor kunnen zorgen dat de koek op enig moment echt op is.

Alsof je fietst op een geasfalteerde weg die plotseling overgaat in een zandpad; eerst kom je nog wel wat vooruit, je trapt steeds harder, maar uiteindelijk moet je afstappen: je komt geen meter verder. Voor wie het nooit zelf heeft meegemaakt is het onvoorstelbaar dat je zo diep kunt gaan, en voor wie er midden in zit is het onvoorstelbaar dat er ook nog zoiets als een 'gewoon' leven bestaat. Alsof een vreemde macht je levenslust, ja, je leven zelf, heeft overgenomen. Alsof God zelf zich van je heeft afgekeerd..

Bij velen gaat het gepaard met de diepe wens niet meer te willen bestaan, desnoods door er een einde aan te willen maken. En het ongeluk is dat ook veel antidepressiva als bijwerking diezelfde gedachten kunnen versterken. Dan is het middel erger dan de kwaal. In oude tijden werd deze ziekte geweten aan een demon. De psychologie bestond nog niet, en men zocht naar een verklaring. Dat werd de boze geest, de demon. Daarmee werd iets wat zich *in* de mens bevindt, *buiten* de mens geplaatst. Wij vinden dat nu een primitieve manier van denken, en noemen het liever angsten, wanen, depressies.

Ze hebben gemeen dat ze het stuur dat we in handen hebben overnemen, het zijn vreemde krachten; iemand is zichzelf niet meer. En ik kan u verzekeren: het kan iedereen overkomen, u, mij, uw echtgenoot of buurvrouw, uw zoon of uw dochter. Vooral als je iets of iemand bent kwijtgeraakt staat de deur wijd open naar een verstoring van het innerlijk evenwicht. Jongeren, die net bezig zijn hun gevoel voor eigenwaarde te ontwikkelen zijn er extra gevoelig voor. Maar juist jonge mensen kunnen kei- en keihard voor elkaar zijn.

Via de social media is het makkelijk om te pesten en te treiteren: "jij moet dood"- als je dat een maand lang achter elkaar hoort, dan ga je het uiteindelijk zelf geloven. Zoiets komt binnen, en verdwijnt niet zomaar. Als ouder ben je machteloos: je kunt wel zeggen: kop op, trek het je niet zo aan, het helpt meestal niks.

Wat helpt wel? In het verhaal van Saul zien we dat hij zich door God zelf verworpen voelt: het koningschap wordt hem ontnomen – precies dat waar hij z'n eigenwaarde aan ontleende! En éven helpt het als David voor hem speelt. Maar later zal hij – door waanzin en jaloezie gedreven – een hekel aan hem krijgen: hij wil hem zelfs aan de wand spiesen. Dan is Saul verloren.

Is dat alleen maar aan z'n aandoening te wijten? Nee, want elk mens, waar hij ook aan lijdt, heeft nog altijd een vrije keus, hoe onwaarschijnlijk dat ook lijkt. Elk mens heeft ergens, diep in zich, een gezonde kern – iets wat niet aangetast kan worden. Als we dat niet zouden geloven, dan zou elke behandeling bij voorbaat zinloos zijn, en zou ik wel kunnen stoppen met pastorale bezoeken. Natuurlijk: een depressie overkomt je, maar

je kunt wel kiezen wat je ermee doet: wel of geen hulp zoeken, er wel of niet over praten.

Wat me in gesprekken opvalt, is dat mensen die lijden aan een depressie helemaal niets hebben aan goedbedoelde oplossingen. Zoals: een frisse neus te gaan halen of flink aan te pakken. Of de befaamde schop onder de kont. Het helpt niets, maar het van de andere kant wel begrijpelijk, dat men met dit soort adviezen komt, want de omgeving voelt zich vaak net zo machteloos als de patiënt.

Biedt een luisterend oor, aanvaardt die ander zoals hij is, met alle moeilijkheden waar hij op dit moment onder lijdt. Een depressie laat zich niet verjagen als een lastige vlieg. Ik probeer zelf altijd te peilen waar iemand nog op hoopt. Want in die hoop spreekt vaak toch nog een verlangen. Om te beginnen natuurlijk: dat het stopt. Maar al doorpratend weet iemand vaak heel goed waar het aan ligt, wat er moet veranderen; en tegelijkertijd is iemand volstrekt onmachtig dat te doen: alsof hij verlamd is.

Is Jezus dan de oplossing? Dat zou al te makkelijk zijn. Eerlijk gezegd vertrouw ik dat soort bekeringen ook niet zo, omdat die vaak voorbijgaan aan wat er werkelijk aan de hand is. Wat Jezus doet in al die genezingsverhalen is: mensen teruggeven aan zichzelf, het geloof in zichzelf herstellen. En dat gaat niet buiten hen om, alsof een tovenaars met een toverstokje zwaait.

Hoe doet hij het dan wel? Hij doet dat door *niet* weg te lopen voor het geschreeuw en het getier van demonen: hij gaat er de confrontatie mee aan. Hij is niet bang voor de angst die de mensen in z'n wurggreep houdt. Dat kan ook ons leren niet bang te zijn voor angst, voor depressie en waanzin, en gewoon met deze mensen te blijven praten, waardoor je ze serieus neemt, en een beroep doet op het gezonde en onaantastbare deel van wie ze zijn.

Daarvoor moeten we iets verder kijken dan onze neus lang is: want hoe zit de mens in elkaar? We hebben niet alleen een lichaam en een ziel, maar we hebben ook een geest. Lichaam en ziel kunnen worden aangetast, kunnen ziek worden, en verdwijnen als we dood gaan. Maar onze geest is wie we zijn, het is de naam waarmee we gekend worden door God die ons bestaan heeft gewild, daar waar we beelddrager zijn van de schepper: het is onze diepste identiteit, onaantastbaar.

Als Jezus demonen uitdrijft, mensen geneest, verlamden doet opstaan, dan doet hij precies een beroep op die eeuwige wezenskern van ons mensen. En die kom je alleen maar op het spoor, als je ook jezelf ten diepste verbonden weet met de God waaruit wij voortkomen en waar wij naar toeleven. Die verbondenheid is religie in de letterlijke en ware betekenis van het woord: religie: opnieuw verbinden.

Dan is het geloof niet een uit het hoofd geleerd verhaaltje, zoals dat bij de Farizeeërs het geval is, maar een levende werkelijkheid. Daarom heeft Jezus wél gezag, en de Farizeeërs niet, al weten ze nog zoveel.

Om terug te komen op het begin: muziek raakt precies die wezenskern, onze bron, en troost ons daarom naar lichaam en ziel: muziek geneest. Wie luistert naar Bach, ervaart dat de tijd stilstaat, de ziel tot rust komt, en het lichaam zich ontspant. Ik eindig met

de persoonlijke wens dat Gerwin, van wie we vandaag afscheid nemen, tot in lengte van jaren vertolker mag zijn Bach, Gods eigen componist.

Alles over hebben voor je kind

9 augustus 2015

Lezen: Jesaja 56,1.6-7 en Marcus 7,24-30

De schrijver van het bekende boekje 'De kleine prins' heeft ooit een opmerkelijke uitspraak gedaan: "Niets van wat je zelf overkomt is onverdraaglijk." En daarmee bedoelt hij dat ziekte, moeilijkheden die jouzelf overkomen, een ongeval, hoe lastig ook, toch altijd te dragen zijn. Kracht naar kruis heet dat.

Maar wat wél onverdraaglijk is, is het leed dat iemand anders overkomt, iemand van wie je houdt, met name als het om je eigen kind gaat. Op vakantie in Zuid-Frankrijk lazen we een briefje dat, in plastic verpakt, aan een boom was geprikt:

"Lucas, je weet dat we heel veel van je houden. Wees gerust: we zijn er voor jou. We komen elke avond van 11 uur tot kwart over 11 bij het Pompoenenbos, en we zullen er alleen zijn. We begrijpen alles, we zullen je beschermen." Maman et Papa.

Later zagen we zijn naam weer, nu op een poster met vermist... want Lucas is verdwenen sinds 18 maart. En speurtochten hebben tot op heden niets opgeleverd.

Niets van wat je zelf overkomt is onverdraaglijk maar dat je kind iets overkomt is wél onverdraaglijk – de machteloosheid dat je kind is verdwenen, of het verkeerde pad kiest, of ziek wordt. En je probeert van alles, je zet alles op alles, maar soms breekt het je bij de handen af.

Zó machteloos moet zich die moeder hebben gevoeld van het meisje dat door een demon bezeten was. Ze komen nogal eens voor in het evangelie van Marcus, demonen, ook in de lezing van vandaag. De demon die ervoor zorgt dat iemand zichzelf niet meer is, dat ie vervreemd raakt van wie hij was, een vreemde wordt voor z'n omgeving, en zijn ouders tot wanhoop drijft, onbereikbaar.

De moeder van het meisje, een buitenlandse, komt bij Jezus, in de hoop dat Hij haar kind van die demon bevrijdt. Ze durft nogal: als vrouw zomaar een man aanspreken, dat hoorde niet in die tijd. En wat doet Hij? Hij wijst haar bot af, zo lijkt het: "Eerst moeten de kinderen genoeg te eten krijgen, het is niet goed om de kinderen hun brood af te pakken en het aan de honden te voeren." Wat bedoelt hij daarmee? Ik stel u twee mogelijkheden voor om deze tekst te begrijpen, en als u nog een andere weet dan hoor ik dat graag.

1. De eerste mogelijkheid is dat Jezus hier tegen de vrouw zegt: ja hoor eens even, ik ben er voor het huis van Israël, eigen volk eerst, en de rest komt later wel. In de

gemeente van Marcus ging het namelijk om de vraag of joden en heidenen wel samen aan een tafel mochten zitten.

Marcus vertelt daarom een aantal verhalen waarin brood de hoofdrol speelt: er zijn twee verhalen over een wonderbare broodvermenigvuldiging in hoofdstuk 6 en in hoofdstuk 8. Het verhaal van vandaag staat er precies tussen in, en wordt voorafgegaan door een discussie met de Farizeeën over de vraag wat rein is en wat onrein, precies de vraag die de oude en de nieuwe gelovigen gescheiden hield.

In hoofdstuk 6 blijven er na afloop 12 manden met brood over, daarmee wordt bedoeld: de twaalf stammen van Israël; in hoofdstuk 8 blijven er 7 manden over: dat lijkt minder, maar het is meer, want zeven is de volheid – dat zijn *alle* volkeren.

Dit hoofdstuk is het scharnier: hier verklaart Jezus eerst alle voedsel rein, en in de ontmoeting met de Griekse vrouw gebeurt er iets bijzonders: hier wordt Jezus bekeerd. Ik zeg het even wat scherp, om het belang van deze tekst aan te geven: als de vrouw een beroep op Jezus doet, dan wijst hij dat namelijk eerst af. Jezus is hier geen invoevende pastor: 'wat erg voor u' Nee, hij zegt: het brood is voor de kinderen – met andere woorden: voor Israël, en niet voor de honden – de heidenen. Een botte afwijzing lijkt het; de vrouw wordt zelf met een hond vergeleken.

Maar ze laat zich niet zomaar wegsturen! Ze gaat door op Jezus' vergelijking en kaatst de bal terug: maar die honden eten toch de kruimels die de kinderen laten vallen. En *dán* zegt Jezus: ga maar naar huis door dit woord is de demon verdwenen. Kortom: Jezus zou door deze vrouw als het ware zijn bekeerd, Hij is zich bewust geworden dat hij er niet alleen is voor het huis van Israël, maar voor *alle* volkeren. Deze uitleg komt ook heel mooi overeen met de lezing uit Jesaja: Gods gerechtigheid wordt duidelijk voor ieder mens die oprecht leeft en oprecht gelooft. Zijn tempel is een huis van gebed voor alle volken. Dat is heel wat! Wij kunnen Gods goedheid niet opsluiten in de kerk, of beperken tot de gelovigen. Want wat is geloof?

2. En daarmee kom ik op de tweede manier waarop je dit verhaal zou kunnen uitleggen. Daarbij ga ik ervan uit dat de demon waar het meisje aan lijdt ontstaan is binnen de relatie van de vrouw met haar kind. En als Jezus zegt: eerst moeten de kinderen genoeg te eten krijgen, Wat bedoelt hij dan precies?

Ik denk dat het dan gaat over het kind van de vrouw, en dat de vrouw - ondanks de liefde voor haar kind, - haar toch verkeerd benadert, zodat zich iets vreemds nestelt tussen deze beide. Hoe vaak zijn kinderen voor ouders immers geen verlengstuk van zichzelf, van hun eigen al dan niet mislukte ambities en projecties.

Nee, een kind is van zichzelf, en geen eigendom van de ouders. Dat besepte de moeder van een jongetje dat kanker had toen ze weer eens erg verdrietig was omdat ze wist dat haar kind zou sterven: "Mama," zei het jongetje, "had je dan in plaats van mij een ander kind gewild dat niet ziek was?" En met een schok besepte de moeder dat haar eigen verdriet tussen haar en haar kind in stond. Zo leerde zij acceptatie, nota bene van haar eigen kind.

En dat is precies wat er hier gebeurt: de vrouw realiseert zich dat ze in feite van haar dochter afpakt wat bij háár hoort, hoe pijnlijk het ook is. En als ze zegt: "Heer, de honden onder de tafel eten van de kruimels die de kinderen laten vallen." is dat niet om Jezus de les te lezen, maar om duidelijk te maken dat ze begrepen heeft waar het om gaat. Een kind gaat z'n eigen weg, op meer dan de kruimels hebben wij geen recht.

Dát inzicht is de genezing van haar dochter – de moeder heeft een andere verhouding tot haar gevonden. Ze heeft als een tijgerin gevochten, maar nu ziet ze in dat zij *zichzelf* anders moet opstellen, en dat brengt haar dochter tot rust. Toen ze thuiskwam lag zij op bed. Jezus geneest hier niet op afstand – Hij zegt: door wat j'ijzelf gezegd hebt is de demon weg. Jezus heeft haar een spiegel voorgehouden en zo het geloof in haar kind weer teruggekregen, zichzelf is de angst voor de demon kwijtgeraakt, en daarmee verdwijnt hij ook bij haar dochter. Want demonen worden gevoerd door angsten en verborgen wensen. Maar zodra ze aan het licht worden gebracht, worden uitgesproken, verliezen ze hun macht.

Ik heb geprobeerd deze lezing op twee verschillende manieren te verklaren. Ze sluiten elkaar niet uit, maar de ene uitleg zal u meer aanspreken dan de andere. En als zelf nog een andere uitleg weet; ik hoor het graag! Maar de overeenkomst is dat het in beide hierom gaat: dat de liefde voor een verloren mens, in de kern de liefde van God weerspiegelt. En die liefde beperkt zich niet tot Israël, niet tot de kerk, niet tot de gelovige, nee, die liefde strekt zich uit tot ieder mens in wie mededogen gewekt wordt door het lijden van een ander. De mens die zich machteloos voelt en dat uithoudt, zoals God niet ingrijpt van buitenaf, maar ons van binnenuit de kracht geeft het vol te houden, de angst onder ogen te zien en zo te overwinnen.

Hoe krijgen wij daar verbinding mee? Door het gebed. En het liefst door het brutale gebed van de syro-fenicische vrouw. Daarom is het zo van belang dat wij in ons gebed álles uitspreken wat er in ons leeft, er niet voor weglopen, en het maar niet ter sprake brengen omdat het niet netjes is. Ons gebed hoeft niet netjes te zijn: zeker niet als het gaat om wie ons lief zijn.

We mogen daarvoor vechten, maar tegelijkertijd moeten we aanvaarden dat elk mens geroepen is *z'n eigen weg* te gaan. Dat is dus vastpakken en loslaten tegelijk. Er bij zijn – die ander innerlijk niet laten vallen. Ik wens ons allen toe dat wij elkaar - ondanks alle verschillen zó nabij mogen zijn, vandaag en alle dagen van ons leven.

Zondag 1 september 2019

Bij de bevestiging van Wilfred als diaken.

Lezen: Deuteronomium 24:17-22 en Lucas 14:1.7-14

De kerk zit van voor tot achter vol. Of moet ik zeggen: van achter tot voor? Meestal worden namelijk eerst de achterste rijen gevuld, en pas op het allerlaatst de voorste rijen. In schoolklassen is dat net zo: leerlingen kruipen eerst achterin, en voorin zitten is voor de studiehoofden of als je straf hebt: kom jij maar eens vooraan zitten. Terwijl,

als je naar de schouwburg gaat, je het liefst met je neus bovenop het podium zit, en daar nog flink voor moet betalen ook!

De Farizeeën kiezen de beste plaatsen voor zichzelf, en Jezus geeft ze lik op stuk: wie dát doet, zegt Hij, loopt het risico dat hij een andere plaats toegewezen krijgt wanneer er namelijk iemand binnenkomt die nóg belangrijker is. In feite doet Jezus niet anders dan hier met andere woorden zeggen wat ook al in Spreuken 25 staat:

⁶Gedraag je niet aanmatigend in aanwezigheid van de koning, ga niet op de plaats van een voornaam persoon staan. ⁷Het is beter dat de koning je naar voren roept dan dat hij je plaats laat maken voor een edelman.

Dan moet wie voorin zit voor straf naar achteren toe. Gezellige maaltijd als je zo op je falie krijgt van Jezus. Zo'n maaltijd werd in die tijd gebruikt als gespreksforum, een soort Jinek, of Pauw, of DWDD – en men was dan in discussie met elkaar over de Bijbel. De Farizeeën slikken het ook nog – en daarmee geven ze in feite Jezus gelijk. Maar het is Jezus niet te doen om zijn eigen gelijk, het gaat hem om de vraag: wie zit er vooraan in het Koninkrijk van God? Vandaar dat hij het in zijn gelijkenis heeft over een bruiloft, want dat is het beeld van Gods nieuwe wereld.

Wie zit daar vooraan? Ben ik dat zelf, met mijn eigen ego? Is dat mijn naaste? Of is dat – zoals we in de eerste lezing hoorden, de vreemdeling, de weduwe en de wees? Ik vrees dat laatste, hoewel dat heel ongezellig klinkt. En Jezus herneemt het in zijn gelijkenis: als je een feestje geeft, nodig dan niet je familie en je vrienden uit, maar armen, kreupelen, verlamden en blinden. De mensen aan de rand van de samenleving, de dak- en thuislozen, de arme sloebbers, mensen die ons vreemd zijn en die ons – wees maar eerlijk – afkeer inboezemen.

Want we hebben een natuurlijk respect voor belangrijke mensen, voor hooggeplaatsten, directeuren, bekende Nederlanders, degenen die het gemaakt hebben. Maar degene die ons vreemd zijn, houden we het liefst op afstand. Daar kijken we op neer. Dat wij de vijand als vriend moeten zien, zoals Jezus ons leert, de vreemdeling als gast, dat gaat *tegen onze natuur in*. Daarom wordt ons dat ingepeperd, zowel in het oude als in het nieuwe testament: respecteer de vreemdelingen, de weduwen en de wezen. Degenen die op de schopstoel zitten, die het níet gemaakt hebben, zichzelf níet kunnen redden. En als je dan hoort dan in tien jaar tijd het aantal dak- en thuislozen in Nederland is verdubbeld, dan is er toch iets goed mis. Hoe gastvrij zijn we? Individueel? Als land? Als Europa?

In dat woord 'gast' zit een vreemde dubbelheid: kijk maar in het woordenboek: van oorsprong betekent het niet alleen gast, iemand die je in je huis ontvangt, maar ook vreemdeling, en zelfs vijand: want wat vreemd is, treden wij instinctief vijandig tegemoet. Dat is degene die er anders uitziet, zich anders gedraagt, het is de homo, de hoer, de zwerver die stinkt. Het is het verlegen meisje dat gepest wordt, de jongen die zich meisjesachtig gedraagt. Daar neemt de Bijbel het voor op. En de boodschap is: respecteer de vreemdeling. Waarom? *Omdat je zelf ooit vreemdeling geweest bent*. Dat zijn we geneigd te vergeten, maar iedereen heeft ooit ergens de ervaring opgedaan dat hij vreemd was – niet aangepast aan de norm, al is het maar dat je als toerist rondloopt in een ander land, met andere gewoontes, andere kleding, een andere taal. Of dat je

verhuisd bent naar een ander deel van het land, met een andere mentaliteit, een ander accent. Dan ben je toch een vreemde.

Welnu: die vreemde heeft bij Góð een streepje voor, nog meer dan de arme, de weduwe en de wees. Als we het bij dit hoofdstuk uit Deuteronomium houden: de arme man wordt één keer genoemd (vers 12), de dagloner één keer (vers 14), de wees en de weduwe vier keer (verzen 17, 19, 20, 21) en de vreemdeling vijf keer (14, 17, 19, 20, 21). Bovendien, wanneer de vreemdeling genoemd wordt samen met de wees en de weduwe, dan komt hij altijd als eerste in de rij (verzen 17, 19, 20, 21).

*De laatsten worden de eersten,
wie knielde krijgt een troon,
wie slaaf was mag nu heersen,
de vreemdeling wordt zoon.*

Zo zingt het lied. En niet alleen de vreemdeling wordt zoon, ook de zoon wordt vreemdeling, iemand die door de religieuze leiders niet geaccepteerd was: Jezus was een lastpost, een vreemde rabbi, iemand die ze voor gek zette, hun ego's te kijk. En hóe moet je de vreemdeling dan behandelen? Precies zoals je je vriend of je familie zou behandelen. Nou wringt dat wel, want ook je vrienden of je familie wil je wel éven te gast hebben, maar niet maandenlang: bezoek en vis blijven drie dagen fris.

En ook in de kloosters werd er verschillend over gedacht. In een van de eerste kloosterregels werd gezegd dat je wel gasten mocht ontvangen, maar die moesten dan wel 's nachts opgesloten worden, en door twee broeders worden bewaakt. Pas later, in de regel van Benedictus, wordt gezegd dat gasten altijd ontvangen moeten worden want, zegt hij: Alle gasten die aankomen moeten worden ontvangen als Christus zelf, want Hij zal eens zeggen: "Ik kwam als gast en gij hebt Mij opgenomen".

Er zit dus een spanning tussen het eigene en het vreemde, tussen de gast als welkome gast, en de gast als vreemdeling of zelfs vijand. En die spanning kun je niet zomaar theoretisch oplossen. We moeten daar een balans in zien te vinden, maar één ding kan in elk geval niet: onze ogen sluiten voor de noden van de vreemdeling: Want wij hebben – volgens het Bijbelse verhaal, allemaal dezelfde voorouders: Adam en Eva, en zijn dus allemaal familie van elkaar: broeders en zusters, van één vader, God in de hemel, en één moeder: onze moeder aarde. Er is maar één eigenaar van deze aarde: en dat is God – wij hebben de boel alleen maar te leen, en niemand heeft recht op méér als dat ten koste van een ander gaat. Daarom moet degene die het land bewerkt niet het onderste uit de kan halen, en ná de oogst de restanten laten liggen.

De wereld is van wie voor haar zorgen, en niet van wie haar bezitten. Die ongemakkelijke boodschap horen we, en we zullen er naar móeten luisteren, tegen heug en meug, omdat de wereld anders naar de ratsmodee gaat. En wat fantastisch dat we in de kerk een speciaal ambt hebben om ons dat permanent onder de aandacht te brengen: de diaken, die ons gemakkelijke en gezellige leven verstoort met een boodschap van veraf en van dichtbij over mensen die het niet zo gemakkelijk en niet zo gezellig hebben. Die óns nodig hebben.

Maar misschien is het wel veel meer zo dat wij hén nodig hebben: om ons bewust te worden dat er pas écht gezelligheid kan zijn, als er geen mensen meer buiten de boot vallen. Geen mensen meer die in het water van de Middellandse Zee terecht komen omdat ze met wrakke bootjes een betere toekomst proberen te bereiken.

Het is geweldig dat wij een diaconie hebben die ons confronteert met de problemen veraf en dichtbij – maar ons ook de mogelijkheid geeft er wat aan te doen. Anders zouden we verlamd van onmacht in onze stoel blijven zitten. En het is geweldig dat Wilfred de diaconie wil komen versterken. Ik wens jou daarom nu alvast sterkte, niet vanwege de zwaarte van het ambt, maar vanwege de kracht die je hebt én die je krijgt om dit prachtige werk te doen.

Loslaten en verder gaan

14 september 2014

Lezen: Exodus 32,1-14 en Matteüs 18,21-35.

In de nasleep van de vliegramp boven de Oekraïne was er in Hilversum een herdenkingsdienst voor Erik van Heijningen, z'n vrouw Tina Mastenbroek en hun zoon Zeger; ze waren alle drie omgekomen. Zijn broer, Robbert van Heijningen, sprak in een overvolle Vituskerk, en zei: "We moeten kunnen vergeven, we moeten niet omzien in wrok." Als er iemand was die recht had boos te zijn, was hij het wel, maar hij zei: '*Niet doen. Doorbreek de barrière van woede, meer strijd, meer slachtoffers en meer pijn.*' Natuurlijk had hij verdriet, heel Nederland was ondergedompeld in collectieve rouw en er heerste een enorme boosheid over wat daar was gebeurd. 'Maar', zei hij, 'verdriet kan omslaan in woede, en dat is niet wat we zoeken. Verdriet is makkelijker te verwerken in harmonie dan in wrok, want daarin kun je blijven steken. Agressie leidt tot meer agressie, het levert niets op.' Een indrukwekkende reactie, maar toch: ook de boosheid is begrijpelijk!

Zelfs de God van Israël is geregeld woedend omdat het volk er met de pet naar gooit, en andere goden aanbidt. Ze waren ongeduldig omdat Mozes maar niet terugkwam van de berg. Dan maken we zelf een god. Ongeduld leidt altijd tot voorbarige oplossingen waar je geen stap verder mee komt. Intussen wordt Mozes door God stevig onderhouden over 'dat volk van hem'. Het gaat er in dat gesprekje eigenlijk heel menselijk aan toe: God legt de schuld bij Mozes: '*jouw volk, dat jij uit Egypte hebt geleid, misdraagt zich.*' Ze zullen vergaan door mijn woede.'

Maar Mozes herinnert God er fijntjes aan dat het *Zijn* volk is, dat van God, en dat God *zelf* het volk uit Egypte heeft geleid. Mozes herinnert hem aan Abraham, Isaac en Jacob, aan de belofte die Hij ooit gedaan heeft. En toen Mozes dat gedaan had, zag God ervan af om zijn volk te treffen met het onheil waarmee Hij bedreigd had. Kortom: Hij vergeeft zijn volk, en begint opnieuw. Een menselijke, al te menselijke God wordt ons hier voorgeschoteld. Eentje die zich laat vermurwen, die zich nota bene door een mens laat herinneren aan wat Hij ooit beloofd heeft. In die herinnering zit een sleutel om te

begrijpen wat vergeving is. Hoe was het ook weer? Wat was onze oorspronkelijke verhouding met degene die ons nu zo tegen staat?

Een baas die een werknemer juichend heeft binnengehaald en hem na een jaar als een baksteen laat vallen. Hoe kun je die vergeven? Iemand die je kind iets heeft misdään, de pesters op school, een autoritaire vader of echtgenoot? Dat kan door je je te herinneren hoe de oorspronkelijke verhouding was: een goede verhouding met je baas, de goede bedoelingen waarmee iedereen na de vakantie weer op school begon, de vader die je ondanks alles toch heeft gemaakt tot wie je bent, al is het door de strijd die je met hem hebt gehad. De echtgenoot die je ooit hebt liefgehad.

In de parabel die Jezus vertelt moet de schuldenaar herinnerd worden aan wat de koning voor h m had gedaan. "Ik heb jou alles kwijtgescholden, en jij wil het onderste uit de kan?" Waarom wordt de koning zo ongelooflijk boos? Omdat het medelijden dat hij met hem had, vergeten is. Wie het zich niet herinnert, wie zich door die herinnering niet op een ander spoor laat zetten, die gaat er aan onderdoor.

Vergeven is niet makkelijk, en sommige dingen zijn zo erg, dan is het teveel gevraagd om de dader te vergeven. Hoewel... er zijn verhalen die vertellen over vergeving, zelfs van de meest barbaarse daden in b.v. de tweede wereldoorlog. Ik ga die verhalen hier niet herhalen, want anders is het net alsof ik zo'n zelfde heldendaad ook van u vraag. Ik ga daar niet over. Dat kan ieder alleen maar voor zichzelf beslissen.

Eén ding weet ik wel: als je het kunt opbrengen de ander te vergeven, dan win je daar zelf bij. Het werkwoord dat in het Grieks wordt gebruikt voor vergeven is: loslaten, laten gaan. Wie niet kan vergeven, is en blijft zelf slachtoffer. Wie het wel kan, komt vrij van de dader, vrij van boosheid en haat. Wie zich door het medelijden durft te laten leiden, treedt daarmee in de voetsporen van het goddelijke medelijden.

Makkelijker gezegd dan gedaan. Maar als Jezus zegt dat je niet zeven maal, maar zeventig maal zeven maal moet vergeven, bedoelt hij dat niet als een moreel hoogstandje, maar dan heeft hij het over de moeilijke weg die je gaat als je wilt vergeven. Het is maar weinigen gegeven de knop om te zetten, en in  en keer te zeggen; zand erover. Het gaat in stappen. Met vallen en opstaan. Gaat het in zeven stappen? Nee, die weg is zeventig maal zeven stappen lang. Het kost tijd. Soms heb je er hulp bij nodig, omdat het niet-kunnen vergeven vaak duidt op een intens verdriet waar je niet van kunt loskomen. Dan zal eerst dat verdriet moeten worden erkend en verwerkt.

Maar wie eraan begint, wie die moeilijke weg durft te gaan, zal ontdekken dat de enige manier om de toekomst open te houden is: leven vanuit vergeving. Woede, wrok, wraak, hoe begrijpelijk ook, gaan altijd over het verleden. Wie zichzelf en de ander een toekomst gunt kijkt de andere kant op, richting toekomst, keert de andere wang toe. Het is ook uit welbegrepen eigenbelang dat we niet langer meedoen met oog om oog, en tand om tand. omdat, zoals Gandhi zei: *"oog om oog hiermee eindigt dat de hele wereld blind wordt."*

Het vergeven van de ander begint denk ik bij het vergeven van jezelf. Je kunt namelijk vol wrok en spijt zitten over de dingen die je gedaan hebt, of juist nagelaten, spijt over de keuzes die je gemaakt hebt, en die niet meer terug te draaien zijn. Ook gebeurt het

wel dat mensen ergens diep van binnen een stemmetje horen dat zegt: 'wat jou overkomt is een straf van God,' en dat ze vervolgens boos op Hem worden. Persoonlijk geloof ik daar nooit zo in, maar als dat voor jou een realiteit is, dan begint het proces van vergeving misschien wel met dat je God moet vergeven.

Dat is niet zo gek als het klinkt: ook in het verhaal van vandaag hoorden we dat God spijt van iets heeft, dat hij terugkomt op z'n oorspronkelijke plannen. En dan is er iemand die z'n nek durft uit te steken, Mozes, die God bij de les houdt, en hem herinnert aan z'n belofte, aan z'n eerste liefde voor de mens die hij schiep. Als we dat aandurven, dan komen we misschien los van het idee dat God een boeman is die ons met allerlei onbegrijpelijke lotgevallen in de tang houdt.

Als we God herinneren aan z'n oorspronkelijke bedoeling met ons: een leven van liefde en van vrede, dan komen we ook dicht bij ons eigen verlangen om in vrede te leven met onszelf, met God en met elkaar. Dat Hij onze zonden vergeeft is niets anders dan dat Hij telkens weer zegt: jij bent van mij – en je bent goed zoals je bent.

Jesaja schrijft (43, 1-3): "Welnu, dit zegt de HEER, die jou schiep, Jacob, die jou vormde, Israël: Wees niet bang, want ik zal je vrijkopen, ik heb je bij je naam geroepen, je bent van mij! Moet je door het water gaan – ik ben bij je; of door rivieren – je wordt niet meegesleurd. Moet je door het vuur gaan – het zal je niet verteren, de vlammen zullen je niet verschroeien. Want ik, de HEER, ben je God, de Heilige van Israël, je redder." Zo redt God, door ons steeds weer opnieuw aan te nemen, en ons aan onszelf terug te geven. Zijn vergeving geeft ons terug aan onszelf, maakt ons autonoom, onafhankelijk, vrij.

Die onafhankelijkheid kan ook heel eng zijn: als je de zekerheid van boosheid en wrok loslaat, kon je eerst wel eens in een leegte terecht komen, want, hoe naar ook, het gaf je wel zekerheid. Die leegte aandurven, met het oog op de toekomst, is in het Bijbelse beeld de woestijn, de plek waar je op jezelf bent teruggeworpen, waar je strijdt met God en met jezelf.

We mogen geloven dat die strijd een einde kent, een goede afloop, het beloofde land, eeuwig leven, of hoe je het ook maar wilt noemen. Dat geloof is gegrond in de strijd die Jezus zelf hier op aarde geleverd heeft, en die leek te eindigen met Goede Vrijdag, met de dood, kortom: met een mislukking. Maar de intentie waarmee hij geleefd heeft, de liefde waarmee hij heeft liefgehad liet zich niet kapotmaken: die blijft ons tot op de dag van vandaag verlichten en verwarmen. Daarom is het altijd Pasen, elke zondag weer.

Ik eindig met Psalm 103:

*Ik wil Hem noemen bij zijn Naam,
de heilige God, zo waar als ik leef.
Ik dank Hem uit de grond van mijn hart
en geen van zijn weldaden
wil ik vergeten.*

*Hij is de vergeving van mijn zonden,
Hij zal mij genezen, keer op keer.*

*Hij roept mijn leven weg uit het graf,
omgeeft mij met goedheid
en tedere liefde.
Hij maakt mijn dagen vol van geluk
en als een arend herleeft mijn jeugd.*

*Wat Hij beloofd heeft maakt Hij waar,
Hij neemt het op voor alle verdrukten.
Hij gaf aan Mozes zijn Naam te kennen
en heel het volk
heeft zijn werken gezien:
barmhartige Heer, genadige God,
eindeloos geduldige liefde.*

*Hij twist niet met ons ten einde toe,
Hij draagt ons geen zonden achterna.
Hij zal geen kwaad
met kwaad vergelden,
groter dan onze zonden is Hij.*

*Ja, wat de hemel is voor de aarde,
dat is zijn liefde voor hen die geloven.
Zover als de afstand van oost tot west,
zover van ons af
werpt Hij al onze zonden.
Zoals een man
voor zijn kinderen barmhartig is,
zo is Hij voor ons
een barmhartige vader.*

*Hij kent ons toch, Hij is niet vergeten
dat wij gemaakt zijn
uit het stof van de aarde.
Mensen – hun dagen zijn als het gras,
zij bloeien als bloemen in het open veld;
dan waait de wind en ze zijn verdwenen
en niemand weet
waar ze hebben gestaan.*

*Maar duren zal de liefde van God,
en Hij doet recht
van geslacht op geslacht
aan allen die zijn verbond bewaren,
zijn woord behartigen
en het volbrengen.*

*Koning is Hij, zijn troon is de hemel,
mchtig is Hij over heel de aarde.*

*Zegent Hem dan, alle werken van God,
waar ook ter wereld, Hij is uw koning.*

*Ik wil Hem noemen bij zijn Naam,
de heilige God, zowaar als ik leef.*

Vredeszondag 2013

Lezen: Amos 8,4-7 en Lucas 16,1-17

Als er iets is wat de vrede in gevaar brengt is het wel de kloof tussen rijk en arm, een kloof die er niet alleen is tussen het rijke westen en de Derde Wereldlanden, maar ook binnen Europa, binnen Nederland, zelfs binnen Winsum. Naast de extreme vormen van zelfverrijking in de bank- en sportwereld – en het houdt niet op, horen we nu veront- rustende berichten over gemeenten die geen bijstandsuitkeringen meer kunnen beta- len; en over gewone mensen die hun rekeningen niet meer kunnen betalen.

In het tweede kwartaal van dit jaar bedroeg het aantal openstaande vorderingen bij incassobureaus 5,6 miljard euro, 30% meer dan hetzelfde kwartaal van vorig jaar. Het gaat vooral om werklozen van wie het spaargeld op is. Elk jaar zijn er bijna 300.000 Nederlanders die hun verplichte zorgpremie niet betalen. Ze worden geregistreerd als wanbetaler. Het aantal huiseigenaren dat moeite heeft de hypotheekkosten te betalen, stijgt in rap tempo. De GKB maakt overuren voor mensen die een beroep doen op schuldsanering, maar ook de GKB kan niet iedereen helpen. Zo belanden er zelfs men- sen op straat: huurschuld, baan kwijt, noem maar op.

Er is een kloof tussen arm en rijk, die net zo groot is als de kloof tussen de arme Lazarus en de rijke man, u weet wel, het verhaal dat we vanmorgen hoorden. Ga maar eens praten met de Arme Kant van Winsum, en hoor de verhalen over wanhoop en al dan niet verborgen armoede. Hoe kunnen wij in vrede met elkaar en onszelf leven zolang die situatie blijft voortbestaan? En in internationaal opzicht is het nog beroerder: u weet dat de VN een Veiligheidsraad heeft; die is er voor vrede en veiligheid in de wereld. Die raad kent vijftien leden, waarvan vijf permanente leden: de VS, Groot-Brittannië, Frank- rijk, Rusland en China. Deze landen, op China na, zijn tevens de grootste wapenexpor- teurs. Ze zijn pyromaan en brandweerman tegelijk.

In deze verscheurde en verscheurende wereld leven wij, opgejaagd door zucht naar meer, en door de verwachting van steeds betere prestaties, verwachtingen van onze baas, maar vooral van onszelf. Dat tast onze innerlijke vrede aan. Onze innerlijke rust wordt grondig bedreigd door deze verwachtingen en doordat wij worden overspoeld met een tsunami aan informatie, die via allerlei kanalen tot ons komt: hoe te kiezen? Hoe je weg te vinden in die beangstigende actualiteit, waarvan de onderwerpen worden bepaald door de waan van de dag? Wat is belangrijk, wat niet?

Daarom is het goed om eens per jaar stil te staan bij het onderwerp Vrede. Natuurlijk: iedereen wil vrede, maar het lijkt er wel op dat het willen creëren van het Paradijs

allerlei onbedoelde en onvoorziene gevolgen heeft. De heilsstaat die Hitler, die Stalin wilden vestigen heeft geleid tot de grootste barbarij van de geschiedenis.

En wie had ooit kunnen denken dat onze welvaartsstaat twee jaar geleden door een zo gigantische crisis zou worden getroffen? Het begon in de VS, met de rommelhypotheken. Iedereen een eigen huis! Maar daarmee namen we een hypotheek, niet alleen op ons huis, maar ook op de toekomst, liepen we vooruit op inkomsten die nog moesten komen, en we hebben gezien dat de hele boel als een kaartenhuis in elkaar stortte. Met goede bedoelingen en idealen alleen kom je er dus niet. De werkelijkheid zit anders in elkaar.

Vanavond hebben we een verhaal gehoord dat Jezus z'n leerlingen vertelde. Vroeger stond daar boven: de onrechtvaardige rentmeester. Maar het is de vraag of hij zo onrechtvaardig is. Het verhaal vertelt niet hoe het er allemaal idealiter uit moet zien, nee het gaat juist uit van een gebroken wereld, een wereld waarin gesjoemel aan de orde van de dag is: een slechte boekhouding, meer geld uitgeven dan je hebt, en valsheid in geschrifte.

Het is een buitengewoon lastig verhaal om uit te leggen, en mocht u een betere verklaring hebben, dan hoor ik het graag! Ik waag de veronderstelling dat Jezus zelf de onrechtvaardige rentmeester is die rijkelijk uitdeelt wat van z'n Heer is, van God, en dit verhaal met grote ironie vertelt. Het verhaal volgt op het verhaal van de verloren zoon, dat vorige week aan de orde is geweest. Daarin gaat het om de jongste zoon, iemand die z'n eigen weg zoekt, 'nederdaalt ter aarde en ter helle' en uiteindelijk weer wordt verenigd met z'n vader. Dan is het feest! Maar de oudste zoon stelt zich er buiten. Hij is de fatsoenlijke, keurige en rechtschapen man, die niets te verwijten valt. Eén ding is hem vreemd: mededogen. En feesten kan hij niet. Bij feest hoort verkwisting, uitdelen, overvloed. Zo is het Rijk van God. Zo is de vader van de verloren zoon.

De rentmeester is net zo iemand, hij deelde uit, maar hield er geen boekhouding van bij. Pas als hij verantwoording moet afleggen bedenkt hij zich dat hij in de problemen komt. Hij gaat nu onder een hoedje spelen met de schuldenaars van z'n heer, hij scheldt ze een groot deel van hun schuld kwijt om z'n eigen hachje te redden. Hij maakt kortom vuile handen. Maar met een kromme stok worden hier een rechte slag uitgedeeld: de rentmeester doet het goede door gebruik te maken van het corrupte systeem, ja zelfs door gebruik te maken van z'n eigenbelang.

Ook Jezus heeft, door hier op aarde te komen, vuile handen gemaakt; het kwaad ging hij niet uit de weg. Hij bevrijdt mensen van hun schuld NIET door ze een moreel lesje te leren, maar door met ze te eten en feest te vieren. Zó nam Hij onze zonden op zich. Geen tragisch lot, maar een keuze voor vergeving, schuldsanering, een nieuw begin. Zó begint vrede: afstand doen van waar je recht op hebt, recht op geld, recht op de instant-bevrediging van al je behoeften, recht op je eigen gelijk. Tevreden met wat je hebt, met wat je ontvangen hebt, om niet. En zo ontdekken wat Maria ontdekte, en waarover ze zong in haar lied van bevrijding:

*Genade is zijn kracht, maar alle hoogmoed,
al onze eigenwaan ontmaskert Hij.
Alle machthebbers stoot Hij van hun tronen,*

*arme en kleine mensen maakt Hij groot.
Wie honger hebben geeft Hij overvloed
en rijken stuurt Hij heen met lege handen.*

Feest van de H. Aartsengel Michaël

29 september 2013

Lezen: I Koningen 17:17-24 en Lucas 16:19-31

Mijn opa overleed al op jonge leeftijd. En als iemand aan mijn moeder vroeg hoe het met haar vader was, mijn opa dus, antwoordde ze dat hij niet meer leefde. De vraagsteller voelde zich nu natuurlijk beschaamd en vroeg: Goh, is dat al lang geleden? En zij antwoordde dan steevast: 'hij komt al haast weer terug', en schoot dan zelf in de lach. Typisch Amsterdamse humor, want mijn moeder geloofde bij mijn weten niet in reïncarnatie.

Maar toch, wat blijft hangen is de vraag: Hoe zou 't zijn, hierna? Ik hoor het vaak, van mensen die ernstig ziek zijn, of op het eind van hun leven lopen. Hoe zou 't zijn, hierna? We weten het niet, de hemel is gesloten, God vertoont zich niet, en er is nog nooit iemand teruggekeerd om te vertellen hoe het daar is. Of misschien toch wel?

Vorige week las ik een opmerkelijk boek met de titel: 'Na dit leven.' Het is geschreven door een neurochirurg, iemand dus die hersenen opereert, en precies weet welk deel van ons brein verantwoordelijk is voor de taal, voor het lopen, het kijken, ja zelfs voor pijn en welbevinden. Je kunt dat allemaal in de hersenen lokaliseren. En ons bewustzijn, zo dacht hij altijd, is een product van onze hersenen: wij zijn ons brein.

Totdat hij ziek werd. Ernstig ziek. Zó ziek dat hij binnen een paar uur in coma raakte. Hij bleek getroffen door een agressieve bacterie die de hersenen in no-time aantastten. De overlevingskans was vrijwel nul, ook al deden zijn collega-artsen er alles aan om hem te genezen. En áls hij al beter zou worden, dan zou hij de rest van z'n leven waarschijnlijk niet verder komen dan een plantaardig bestaan.

Maar hij wérd beter, na een week ontwaakte hij uit de coma, en uiteindelijk herstelde hij volledig. En toen schreef hij dit boek, niet eens zozeer om te vertellen over die wonderbaarlijke genezing, maar om ons deelgenoot te maken van wat hij in die zeven dagen had beleefd.

Ja, hij wás aan de andere kant, hij heeft een kijkje kunnen nemen in wat ik nu maar even de geestelijke wereld noem. Dezelfde wereld waarover de bijbel zo vaak spreekt, in beelden en voorstellingen waarvan wij, met onze wetenschappelijke bril op de neus, zeggen: leuk bedacht, maar ik geloof er niks van.

Ook deze dokter, Eben Alexander, geloofde daar nooit wat van, totdat hij deze ervaring kreeg die op geen enkele andere manier te verklaren viel. Wat hij gedurende die zeven

dagen meemaakte, dwong hem tot de conclusie dat ons bewustzijn onafhankelijk is van onze hersenen, en deel uitmaakt van een veel grotere wereld, een wereld van licht, liefde en vergeving, kortom, de wereld van God.

Hij is niet de enige: we horen steeds vaker van mensen met bijna-doodervaringen. En ook steeds meer jonge mensen zijn gevoelig voor de aanwezigheid van een andere wereld dan de wereld die we met onze ogen kunnen zien.

Elisabeth Kübler-Ross was een psychiater, en heeft uren doorgebracht aan het bed van stervende mensen, jong en oud. In haar boek 'Over de dood en het leven daarna' beschrijft zij het verhaal van een meisje van jaar. Ze had een bijna-dood-ervaring gehad, maar daar in eerste instantie niks over verteld tegen haar ouders. Uiteindelijk kon ze het niet voor zich houden, en vertelde ze het tegen haar vader: ze was door een ongehooflijk landschap vol liefde en schoonheid gereisd en ze was op haar gemak gesteld door haar broer. 'Het enige probleem is', zei ze tegen haar vader, ' is dat ik geen broer heb. Toen vulden de ogen van haar vader zich met tranen en hij vertelde z'n dochter over de broer die ze daadwerkelijk had gehad, maar die slechts drie maanden voor haar geboorte was overleden. Voor wie daadwerkelijk een kind hebben verloren kan zo'n ervaring troostrijk zijn.

Iets dergelijks gebeurt in het verhaal van de profeet Elia, en de weduwe van Sarfat. Een verhaal dat in eerste instantie beslist níet troostrijk is: want waarom kon zij haar kind wél houden, en wij niet? Ook dit verhaal is alleen te begrijpen vanuit het grotere geheel: dat er méér is dan deze wereld, en dat onze kinderen, wijzelf, afkomstig zijn uit een geestelijke wereld, waar we ook weer naar terugkeren, en dat dit leven slechts een tijdelijke passage is, vaak met veel verdriet en zorgen, maar dat ons uiteindelijk een wereld te wachten staat die dat alles vór te boven gaat.

We moeten het verhaal daarvoor wel goed lezen. Er staat dat de jongen zeer ernstig ziek werd, totdat er in hem geen *adem* meer overbleef. Elia neemt hem mee naar boven, naar het bovenvertrek. Overal waar in de Bijbel het woord 'bovenvertrek' staat wordt méér bedoeld dan een kamer op de eerste verdieping: het is de plek van God, van leven, van opstanding. We komen zo'n bovenvertrek nog tegen bij de profeet Elisa, die ook een jongen tot leven wekt, bij het laatste Avondmaal van Jezus en leerlingen, en ook in het boek Handelingen, als een jongen tijdens een urenlange preek van Paulus uit het raam valt, en dan ook weer tot leven wordt gewekt.

Als Elia weer afdaalt, staat er dat de *ziel* van het kind in hem terugkeerde: de fysieke *adem* was gestopt, een levende *ziel* krijgt hij ervoor terug. Met andere woorden: het werkelijke leven krijgen wij *vanuit den hoge*, en dat is veel méér dan alleen het lichamelijke leven, veel meer dan *adem* zijn wij *geest*. Zo worden wij herboren uit water en geest, als we er tenminste oog voor hebben.

Wie dat niet heeft, wie denkt dat materie en rijkdom het laatste woord hebben, komt van een koude kermis thuis. Zo ook de rijke man. Ook al lag de arme Lazarus voor de poort van zijn huis, hij zag hem niet.

Pas ná z'n dood voelt hij zelf de pijn die hij de ander heeft aangedaan. Maar dan is het te laat. Boontje komt om zijn loontje. Zo ziet Gods oordeel eruit denk ik: wij voelen zélf

wat wij gedaan hebben aan goed, en aan kwaad. De een rust in Abrahams schoot, de ander wordt gekweld door helse pijnen. Het is de pijn die hij de ander in z'n aardse leven heeft aangedaan.

Deze rijke man ervaart nu de kloof tussen hem en de ander, een kloof die hij zelf heeft gecreëerd. En dan wil hij z'n broers waarschuwen. Nee, zegt Abraham: waarom zouden ze iemand geloven die uit de doden terugkeert? Ze hebben toch ook niet naar Mozes en de profeten geluisterd?

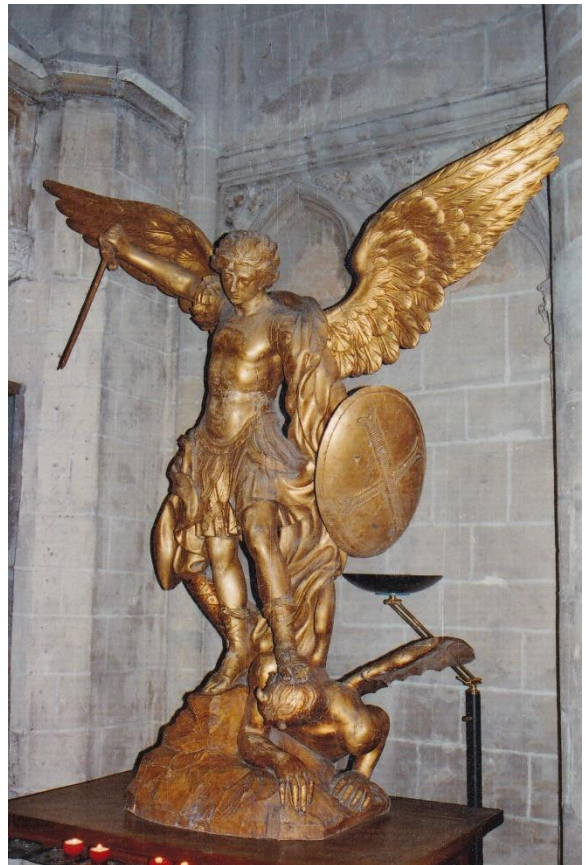
Met andere woorden: we weten al hoe we moeten leven, door Gods woord, dat ons zegt: die ander is als jij, behandel hem dus zoals jij zelf behandeld wilt worden: vanuit mededogen, kijkend met de ogen van God, ons leven delend met anderen. En wie nú leeft vanuit Gods woord, lééft al vanuit den hoge, vanuit de eeuwigheid. Voor hem, voor haar, is leven meer dan geld en goed, meer dan het lichaam en z'n behoeften. Het vereist moed om zo te kunnen kijken, zo te kunnen leven. Die moed hadden de profeten, die moed had Jezus.

Vandaag is het de feestdag van de aartsengel Michaël, de aartsengel die ons bijstaat en moed geeft, die ons inspireert om vast te houden aan onze idealen, tegen de verdrukking in. Hij strijdt tegen de draak: de draak van de chaos en het materialisme. Doden doet hij hem niet – dat is onmogelijk, maar hij houdt hem er wel onder.

's Nachts, vanaf een uur of drie, kunt u Michaël zien aan de oostelijke hemel, als het indrukwekkende sterrebeeld Orion. En als u niet zo lang wilt opblijven: in de loop van de herfst en de winter is hij steeds vroeger te zien.

Zo waakt deze strijder over ons, omdat, zoals psalm 91 zegt: *God zijn engelen (heeft) uitgezonden, om u te behoeden op al uw wegen. Zij zullen u op de handen dragen en aan geen steen zult gij u stoten. Gij plant uw voet op de kop van de leeuw, de slang zult gij vertrappen, de draak zult gij doden.*

Ik wens u, en ons allen toe, dat wij onszelf laten inspireren door de kracht van Michaël. zijn naam betekent: wie is als God. Hij toont ons de kracht van Zijn koninkrijk, dat alle eeuwen ompant.

Oogstdienst 2019

Lezen: Spreuken 6,6-11 en Marcus 4,26-34

Als kind keek ik altijd graag naar de Fabeltjeskrant: meneer de Uil nam ons mee naar het grote dierenbos, en met hem beleefden we de avonturen van de bazige juffrouw Ooievaar, van Bor de Wolf, Stoffel de schildpad, Momfer de Mol, en ook de zenuwachtige Truus de Mier, die altijd haar huisje moest schoonmaken, iets wat nooit af was. Tut-tuttutut. Mooi om te zien hoe je karakters van andere mensen, en van jezelf niet te vergeten, kunt terug herkennen in dieren. *Want dieren zijn precies als mensen, met dezelfde mensenwensen, en dezelfde mensenstreken.*

En dan is natuurlijk de grote vraag: welk dier past het beste bij mij? Een gewetensvraag. Laten we het vandaag voor het gemak maar eens houden bij de keuze uit 2: krekkel of mier. Ik zal u niet in verlegenheid brengen door u te vragen uw hand op te steken, maar u heeft er intussen vast al wel een antwoord op voor uzelf: bent u de krekkel, de levensgenieter, die de hele zomer zingt, en zich nergens zorgen om maakt, of bent u de mier, die de hele zomer bezig is haar wintervoorraad aan te leggen? Ik wil wedden dat de meesten zich het meeste thuis voelen bij de mier: want hard werken hoort er bij niet waar, dat is onze calvinistische instelling: wie niet werkt zal niet eten, en wie armoe lijdt heeft dat aan zichzelf te danken, die is gewoon lui. Ja, zo kun je hele bevolkingsgroepen typeren.

Ooit heeft ds.Luttikhuis een boek geschreven met de titel: boeren en bouwvakkers. Kort gezegd waren de hervormden de boeren, en de gereformeerden de bouwvakkers; de hervormden geloofden het allemaal wel, en de gereformeerden staken de handen uit de mouwen. Die tweedeling zien we nog steeds wel, zij het niet tussen hervormd en gereformeerd, maar nog steeds zijn er mensen die eerder afwachtend zijn, geduldig, en mensen die graag actief zijn, of desnoods de barricaden opgaan.

Tegenwoordig dus, u raadt het al: de boeren én de bouwvakkers. Hun geduld is op, en velen staat het water tot de lippen. Hoe kun je dan je werk nog doen? Met vreugde en vertrouwen? Hoe kun je dan nog geloven dat het ooit beter wordt? Nou moet u niet denken dat ik hier dé oplossing heb voor de stikstofproblematiek. Die heb ik niet; ik zie alleen de enorme impact die die problemen hebben op alle betrokkenen nu. En hoe ga je daar mee om?

Daarvoor kunnen de lezingen van vandaag ons misschien toch een weg wijzen. Want wie alleen maar bezig is met het *resultaat* van z'n inspanningen, vergeet maar al te makkelijk de vreugde van alle dag. En toch zit daar de sleutel: concentreer je niet alleen op de oogst, op het binnenhalen, maar wees ook blij met het hele proces dat tot de oogst leidt.

De zorgen horen daar bij – en hoe belangrijk is het niet dat je die kunt delen, met je vrouw, je man, je werknemers? Want je doet het voor hún!

En zelfs als de toekomst van je werk, of van je bedrijf onzeker is: je hebt altijd elkaar nog, je man, je vrouw, je kinderen. Laat dat de basis zijn van je leven, en realiseer je met elkaar: in het verleden hebben we óók moeilijkheden gehad, en die zijn we óók te

boven gekomen. Nooit mag je die hoop verliezen. Want dan doe jezelf tekort, en ander, en ook God; want uiteindelijk leidt die alles ten goede, wat er ook gebeurt.

Hoe vaak gebruikt Jezus geen gelijkenissen uit de landbouw? Over het onkruid dat tussen de tarwe groeit: laat maar gebeuren, trek het er pas uit bij de oogst. De tarwe is sterker dan het onkruid. De aarde brengt uit zichzelf vrucht voort, 'automatisch' - staat er zelfs in het Grieks, en de grootste deugd is: geduld, vertrouwen. Dáármee wordt het Rijk Gods gebouwd – niet door ons activisme, maar door ons zaaien, en door ons vertrouwen. We kunnen de oogst echt niet versnellen door de tarwe de grond uit trekken.

En laten we daarom vooral niet vergeten om net als de krekels te zingen, te spelen, te genieten van het moment. Laat die vreugde ons de kracht geven om ook de moeilijkheden aan te kunnen. Zo houden we de hoop levend, zonder dat je de moeilijkheden ontkent.

"Ik zal de halmen niet meer zien
Noch binden ooit de volle schoven,
Maar doe mij in den oogst geloven
Waarvoor ik dien..."

Het hoeft niet, hoor! Je kunt er ook voor kiezen je leven te vergallen met zure praatjes. Maar de oogst zal navenant zijn. Als Jezus het heeft over het Koninkrijk van God, over Gods nieuwe wereld, dan gaat dat zoekend en tastend: waarmee zal ik het vergelijken, en met welke gelijkenis zal ik het voorstellen? Van Jezus moet niks. Hij spreekt hier niet met uitroepetekens, maar met vraagtekens. We mogen onze eigen keuzes maken. En we zullen oogsten wat we gezaaid hebben.

Twee weken terug ging het ook over het mosterdsaadje, uit Lucas – toen ging het over het geloof, en zei ik: al is je geloof *nóg* zo klein – het is genoeg. Al is er alleen maar het *verlangen* om te geloven, dat is al genoeg.

En vandaag gaat het over de hoop, en daar geldt precies hetzelfde voor: één voorbeeld van hoop maakt je hele leven lichter, zoals een spelend kind je even *álle* zorgen kan doen vergeten.

Dat is iets anders dan je kop in het zand steken. Maar het is *óók* iets anders dan je de kop gek laten maken door problemen die jij in je eentje niet kunt oplossen. En wie geeft ons die hoop?

Hoop is iets anders dan garantie. Niemand kan de garantie geven dat het morgen beter gaat. Maar als je de hoop verliest, kun je er bijna zeker van zijn dat het morgen **NIET** beter gaat.

Want hoop doet leven – hoop heeft te maken met hoe je hier en nu in het leven staat, en dat je, ook al maak je je zorgen over de toekomst, tóch kunt zeggen: vandaag is zo slecht nog niet.

Het is ook: je eigen machteloosheid uit handen geven aan de goedheid van God – op Hem blijven vertrouwen, wat er ook gebeurt.

Ja, zal de zwartkijker zeggen: zo'n onverwoestbaar optimisme is niet realistisch – nee misschien niet, maar het maakt het leven wel leefbaarder dan wanneer het wegzinkt in negativiteit en cynisme. Dat is al winst.

Leek het leven van Jezus zelf ook niet te eindigen in misère, aan het kruis? En hadden de leerlingen de moed toen ook al niet bijna opgegeven? Zeker! Maar hij kwam zelf terug, en nam hen bij de hand, op weg naar nieuw leven, nieuwe hoop, op weg naar Zijn nieuwe wereld.

Eeuwigheidszondag

Bij het afscheid van Bart Zijlstra (* 2 juni 1987 - † 4 oktober 2009)

Op de ziekenkamer van Bart hing half augustus de foto van een middeleeuwse toren. Hij bezocht die plek tijdens z'n laatste vakantie, deze zomer in Italië, samen met Frank, Pieter en Arjan. Onmogelijk om die vesting te nemen, onmogelijk hem te beklimmen. Voor mij was deze toren het beeld van Barts ziekte: een onneembare vesting, een ongelijke strijd.

Vorige week woensdag sprak ik met hem over afscheid en doodgaan; Frank en Lusanne waren er bij. Het onderwerp hing al heel lang in de lucht, maar we hadden afgesproken dat Bart er zelf over zou beginnen als hij er aan toe was. Hij was er aan toe, en het was een opluchting voor hem. Vaak sprak hij er niet over, ook niet met anderen; even maar, dan ging het doosje weer dicht. Het hing als het zwaard van Damokles al bijna een jaar boven zijn hoofd, toen het oordeel klonk: je hebt kanker.

En over hoe het verder ging, daarover gaat het vandaag, en wie hij was, en is, en voor ons blijven zal. Met teksten en muziek, verhalen en gedichten. Bart, die mooie, stoere jongen, met in zijn lichaam, in zijn hoofd, die ontembare, woekerende cellen. Het was nauwelijks aan hem te zien; het leven ging gewoon door – nou ja, gewoon; er is intens geleefd, meegeleefd, gehuild, gelachen.

Z'n vrienden hebben hem gedragen, - nu ook letterlijk - z'n ouders, z'n broers, Lusanne, en al die anderen van wie hij hield. We brengen hem vandaag naar z'n laatste rustplaats, in het vertrouwen – ook Barts vertrouwen – dat wij meer zijn dan ons lichaam; dat ons wezen, wie wij echt zijn, een wezen is van licht, van *eeuwig* licht, dat was, en is, en blijven zal. Als symbool daarvan steek ik een kaars aan.

Overweging

Als je door Winsum heen naar Groningen rijdt, over de Provincialeweg, zie je dat de bomen links hun bladeren aan het verliezen zijn, en dat de bomen rechts nog helemaal groen zijn. Waarom? Er is geen waarom, ze hebben hun eigen ritme. Straks is *alles* kaal, lijkt alles dood. Zo leeft ook de ene mens langer dan de ander, maar uiteindelijk sterft *iedereen*, wij allemaal. Dit inzicht gaf Bart een zekere rust, toen we het hadden over doodgaan, over afscheid nemen.

De waarde van een leven zit hem niet in de *lengte* ervan; sterker nog: als we dat zouden vinden, zouden we Barts leven tekort doen. We kunnen en mogen niemand langs de meetlat leggen van de 'gemiddelde levensverwachting'.

Dat wil niet zeggen dat er geen boosheid is, verdriet, ongelooft en verbijstering, het gevoel in de verkeerde film terecht te zijn gekomen. Het hóórt helemaal niet op die leeftijd: dan moet je bezig zijn met leven, met liefhebben, feesten, met je toekomst. Waarom? Waarom *Bart*? Waarom *zo jong*? Die vragen kwamen ook bij mij op, net zo goed; want er zijn situaties waar je nooit aan went, al ben je dominee. En dat is maar goed ook. Alleen: op de waaromvraag heeft niemand een antwoord.

En kom me niet aanzetten met god, want zijn naam is al te vaak misbruikt; ik geloof niet in een god die ons aan een touwtje heeft, die de een zorgeloos oud laat worden, en de ander een akelige ziekte op z'n dak stuurt. Er is geen bovenaardse directeur ergens hoog in de hemel, iemand die aan de knoppen zit, of het zou wel een buitengewoon wreed en onvoorspelbaar iemand moeten zijn.

Intussen hebben we wél te leven met een kant van ons bestaan die buitengewoon duister is: de dood – die als een ongenode gast een gat slaat in ons leven en dat van onze geliefden. Onontkoombaar, sluipend, en altijd ongelegen. De vraag is dan niet zozeer: hoe komt het allemaal? – maar eerder: hoe ga je er mee om? Het antwoord daarop gaf Bart. Hoe ging Bart er mee om? Op minstens twee manieren: hij vocht, en hij genoot.

Hij vocht: alles wilde hij doen, alles ondergaan om die ziekte de kop in te drukken: operaties, chemo's, bestralingen. Hij vocht, zoals Sint Joris tegen de draak, manmoedig. Hij liep aan tegen de grenzen van het medisch kunnen; want we zijn méér dan een machine die even gerepareerd moet worden.

We weten nog niet de helft van hoe het leven in elkaar zit, hoe alle processen die zich in ons lichaam afspelen op elkaar zijn afgestemd. Laat staan hoe onze ziel, hoe onze geest in elkaar zit. Uiteindelijk stond de medische wetenschap machteloos; heeft gelukkig nog wel wat kunnen doen tegen de ondraaglijke pijnen die Bart aan z'n schouder had. De strijd, met name afgelopen zondagmiddag, werd daardoor verzacht.

Maar naast deze vechtlust, was Bart bovenal een levensgenieter. Hij was graag met z'n vrienden, maar ook graag alleen, met z'n muziek. Hij kon genieten van de natuur, van het uitzicht, van z'n vakanties, de laatste op Ameland en in Italië. Hij leefde elke dag alsof het z'n laatste was. Keek niet verder dan een dag vooruit. Bleef gewoon bezig met z'n opleiding, liep zelfs in september nog mee met Hylmar Diemer, z'n stageadres. Was positief gestemd, blijmoedig, vol humor. En vooral: hij was niet bang voor de dood – hij was rustig. En daarmee straalde hij een ongelooflijke kracht uit, die op ieder die hem ontmoette grote indruk maakte.

„Zoveel liefde gekregen, maar ons nog zoveel meer gegeven!“

Ook nu nog – en dat zal blijven. Z'n kracht, z'n vechtlust, z'n positieve levensinstelling, z'n liefde, vriendschap en vertrouwen. Dat alles gaf hij ons, en dat gaat nooit verloren; we dragen het met ons mee, we dragen *hém* met ons mee, diep in ons hart. Het gemis zal zich pas goed openbaren na vandaag, na alle drukte. Maar Bart *zélf* zal de kracht geven om dit onnoemelijke verlies te dragen, hij zal jullie erdoor slepen, daar ben ik van overtuigd.

Lusanne, in november 2008, op het moment dat bekend werd dat Bart ziek was, liet je hem weten *er voor hem te willen zijn*. Je liep niet weg voor het zware lot dat vanaf toen jullie beider lot werd; integendeel: je *wás* er voor hem, je vocht samen met hem, genoot samen met hem, tot op het allerlaatst.

Iemand die er voor je is – *dát* is in de taal van het aloude boek de naam van God: Ik zal er zijn, voor jou. Het woord god is helaas teveel misbruikt, teveel een stoplap geworden voor het onverklaarbare, voor het noodlot. Zo'n god bestaat niet – ik heb het al eerder gezegd.

Wie hij *wél* is? Zijn naam blijft een geheim, mag niet hardop gezegd worden. Onttrekt zich aan onze voorstellingen en verlangens. Wij leren hem alleen maar kennen door mensen om ons heen, - zie het grote voorbeeld van 2000 jaar geleden - . Die mensen worden, door hun manier van leven, boodschapper van liefde, barmhartige Samaritaan, boodschapper van de eeuwige, engelen.

Dat was jij voor hem, Lusanne – een engel. En omgekeerd trouwens ook. Zonder jou had hij het niet zo lang vol kunnen houden. Hij werd opener, dankzij jou, kon *iets* makkelijker z'n gevoelens laten zien, en stapte er wat makkelijker overheen als hij boos was.

In de liefde die jullie met elkaar verbond werd het geheim van de eeuwigheid zichtbaar; die eeuwigheid is niet iets van later, maar van nu, het is wat aan tijd en ruimte is ontheven, wat wij niet kunnen zien met onze gewone zintuigen, maar alleen *met de ogen van het hart*. Mensen met een bijna-doodervaring kunnen daar over meepraten. Die weten het, met de absolute zekerheid dat er – net aan de andere kant – een land is van licht en liefde.

Met de ogen van het hart hebben jullie elkaar gezocht en gevonden, na een wat onduidelijke periode van afstand en nabijheid. Het vervult mij, en ik denk iedereen die jullie

kent, met een diepe dankbaarheid, omdat in Bart en in jou iets zichtbaar is geworden van onvoorwaardelijke en eeuwige liefde.

De bomen die straks allemaal kaal zijn, zullen allemaal weer groen worden in de lente. De kale geploegde akkers van het Groningerland zullen weer vol staan met gewassen.

De dichter Martinus Nijhoff schreef: *Ik denk wel dat wij eeuwig leven, want eens gegeven blijft gegeven.* Zo zal ook Bart leven, nieuw, onsterfelijk, net als wij allen, net als de hele kosmos.

Afscheidspreek

Zondag 19 januari 2020

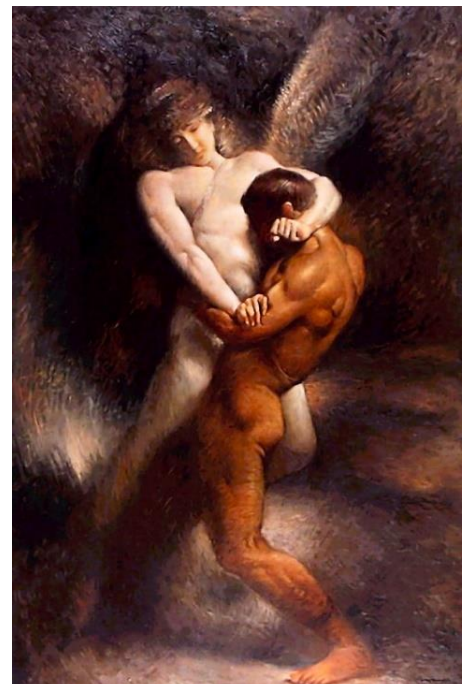
Lezen: Genesis 32:22-35 en Matteus 11:25-30

Het was vlak voor Kerst en ik had behoefte aan een mooi kerstprogramma op de TV. Zo kwam ik terecht bij de commerciële zender Veronica die, zag ik in de gids, een programma ging uitzenden met de titel Glory. Glory in den hoge dacht ik, engelengedezang, vrede op aarde, maar het bleek toch net iets anders dan ik dacht:

Glory was een kickboksavond waar mannen met elkaar op de vuist gingen, elkaar rakend waar ze maar konden. Het hoogtepunt, maar tevens dieptepunt was het laatste gevecht: het ging tussen de grote blonde reus Rico Verhoeven, en Badr Hari, waar altijd een zweem van criminaliteit en mishandeling om heen hangt. Rico was omgeven door een team, Badr door een 'army'. De heren hadden nog een appeltje met elkaar te schillen, want drie jaar eerder had Badr Hari het gevecht moeten staken wegens een blessure aan de elleboog. Helaas kon er ook nu niet echt afgerekend worden. want Badr Hari scheurde z'n enkelband met een hoge trap. Wat een desillusie, wat een verdriet.

Dit alles vond plaats in een uitverkocht Gelredome, bij Arnhem, met meer dan 30.000 toeschouwers uit binnen- en buitenland, en op TV gevolgd door 3 en een half miljoen kijkers.

Het contrast met het gevecht van Jakob aan de Jabbok kan niet groter zijn. Jakob vecht alleen, met als enige toeschouwer de donkere nacht. Hij vecht, ja met wie eigenlijk? Een man, staat er, maar waarom wordt die man in de kunst dan altijd afgebeeld als een engel? Het is een intiem, haast erotisch gevecht, een krachtmeting, van man tegen man. Jakob staat op het punt een nieuwe fase van zijn leven in te gaan, hij was gevlucht voor Esau, zijn tweelingbroer, had twintig jaar op vreemde grond gewoond, en keerde nu terug naar huis.

Vanaf de moederschoot was hij een bedrieger, een hielenlichter, geholpen door zijn moeder Rebecca, van wie hij het lievelingetje is, het huismietje. Esau is de stoere man die leeft van z'n instinct, altijd op jacht, niet geïnteresseerd in z'n eerstgeboorterecht, als hij maar te eten heeft. Een bord linzensoep stilt z'n honger. Later wordt hem ook nog de zegen ontstolen.

Maar als Esau het bedrog doorheeft, wordt Jakob bang, en met behulp van z'n moeder vlucht hij naar z'n oom Laban. Hij wordt verliefd op Rachel, mag na 7 jaren met haar trouwen, maar oom Laban legt z'n andere dochter, de lelijke Lea, bij hem in het huwelijksbed. De bedrieger bedrogen.

En nog eens zeven jaren moet Jakob wachten en werken voor zijn oom, voordat hij met Rachel mag. En nu staat hij op het punt weer terug te keren naar huis. Doodsbang is hij; hoe zal Esau reageren? Voor de zekerheid stuurt hij z'n familie en z'n bezittingen vooruit. En zo, zonder enige steun van wie dan ook, helemaal alleen, zonder zekerheid, is Jakob nu aangekomen bij de grensrivier. Het is nacht.

Het is de nacht van de duizend vragen, waar Mirte over zong, de nacht waarin iedereen afwezig is, zelfs God. En wie kent die nachten niet, het gevecht? Hoevelen van u, ook hier aanwezig, kennen niet die strijd in het duister? Als alles je ontnomen is, als je toekomstverwachtingen in duigen vallen. De vragen, de angst, ja, zelfs je geloof.

Sterker nog: het lijkt wel alsof God zelf zich tegen je keert. Waar heb ik dit aan verdiend? Willem Barnard schreef er dit gedicht over, met als titel: De spelbreker:

*Meermalen midden in
mijn tederste gedachten,*

*vaak als ik mij bezin
op wat ons nog te wachten*

*staat, weet ik zeker: hij
zal tussenbeide komen*

*en zo lang strijden tot
mij alles is ontnomen.*

*Spelbreker die beslag
legt op mij en mijn leven,*

*voortaan, iedere dag
die gij mij nog zult geven,*

*zal ik u haten, gij,
tot ge mij kleingekregen*

*hebt met uw liefde, tot
ik tegen dat gezag*

*ben uitgevochten, tegen
die naam niets meer vermag*

*en uw genadeslag
aanvaard heb als uw zegen,
god, stikdonkere god.*

Een stikdonkere God. Is dat ook niet wat ons rest als alles ons is ontnomen? Als we alleen, naakt achterblijven, overgeleverd aan onszelf, en vechten met een onbekende macht?

Maar in die nacht, in dat gevecht, ontdekt Jakob z'n eigen innerlijke kracht, hij heeft z'n tegenstander in de greep, en zegt: Ik laat je niet gaan, tenzij je mij zegent. Dan vraagt de tegenstander hem naar z'n naam, en Jakob zegt: Jakob, - bedrieger. Hij geeft z'n naam, z'n diepste wezen prijs, en ... krijgt een nieuwe naam: Israël: strijder Gods. want gevochten heb je, met God en met mensen en je hebt overmocht! Hij wint, niet door z'n slimheid, maar door z'n moed om het gevecht met God aan te gaan. Niet door wat hij presteert, maar door wat hij is. Wat ons het meest eigen is, onze autonomie, ons ik, *wordt* ons geschonken. Dat is de paradox van het geloof.

Jakob krijgt de naam van zijn tegenstander niet te horen; maar wie anders is het dan Michael, de strijder, verzinnebeeld in het sterrebeeld Orion, ook vanavond goed te zien aan de zuidoostelijke hemel. Michael: wie is als God? Dat is zijn naam, en wie met hem vecht, wie moed toont, vindt zichzelf, z'n eigen naam, nieuw, en kan zich ook verzoenen met z'n schaduwkant, met Esau. Daarom heet de plaats waar hij vocht: Peniël, aangezicht van God. En dan, staat er - Dan gaat de zon over hem stralen, en trekt hij Esau tegemoet.

Helemaal ongeschonden komt hij niet uit de strijd: God heeft hem geraakt in z'n heup, in z'n mannelijkheid, als om te zeggen: je vindt jezelf pas, als je je zelf opgeeft; je kracht, door je gewonnen te geven. Nu wordt hij gekend, zoals alleen hij die ons geschapen heeft ons kent.

Mens te zijn voor God,
naar wie ik heet.

Ken je mij?
Wie ben ik dan?
Weet jij mij beter dan ik?

En de zon ging over hem op.

Die zon, die opkomt is voor mij het beeld van Christus, de zon van de gerechtigheid. Kerstmis en Pasen ineen. De zon, die altijd weer opkomt, hoe duister de nacht ook was.

In het Matteusevangelie zegt Jezus: je vindt rust als je mijn juk op je neemt. Dat is iets anders dan: geef je hartje maar aan Jezus, en alles zal goedkomen. Zo makkelijk gaat het niet: er gaat maar al te vaak een hele strijd aan vooraf, ook bij Jezus zelf.

Maar wie de strijd aangaat, wie zichzelf verloren durft te geven, wie als de graankorrel sterft in de aarde, die zal zichzelf terugvinden in het hart van God. Hij heeft de eenvoud geleerd, dwars door de complexiteit van het leven heen.

Ons hart is onrustig – totdat het rust vindt in god.

Eigenlijk is de preek nu klaar, maar ik wil graag van deze laatste gelegenheid gebruik maken om u nog wat persoonlijke gedachten mee te geven: ik heb uw strijd gezien, die verborgen strijd, in de nacht, vaak alleen gedeeld met mij. Hoe vaak voelde ik me machteloos, had ik geen woorden, kon er alleen maar zijn. Het was genoeg.

Maar ook heeft u gevoeld en herkend, dat het gevecht mij niet onbekend is, het gevecht met mensen en met God. Mijn toga was een gebedsmantel, gemaakt in de St. Paulusabdij. Dat was het bidden. Maar gedurende al die jaren dat ik u als predikant mocht dienen, heb ik mij ook bekwaamd in een vechtsport, twee maal per week. Dat was het vechten.

Het komt samen in die wonderschone psalm 18, waar David zegt:

*Mijn handen hebt Gij het strijden geleerd,
mijn armen de boog te spannen.*

*Uw schild hebt Gij mij als bescherming gegeven,
uw hand was mijn steun, uw zorg was mijn kracht.*

*Gij hebt voor mijn voeten ruim baan gemaakt,
mijn enkels wankelden niet.*

Dat ik getuige mocht zijn van uw bidden en uw vechten heeft mij de jaren door ontroerd en geraakt. Getuige – ja dat is het woord: ik mocht er bij zijn. Dank – dat u mij toeliet in uw leven, in uw strijd, in goede en slechte dagen, in uw vreugde en in uw verdriet. Dank, dat ik mocht preken over licht en over duister, over bidden en over vechten.

Het ga u goed!

Inhoud

Inleiding	3
Advent	4
Advent - 15 december 2019 (doopdienst)	6
Kerstavond 2016 - Mensingeweer.....	8
Kerstmis 2018	10
Feestdag van de H.Stefanus	12
Oudjaar 2018	14
Driekoningen 2014	16
Steen voor steen – Een fabel die echt gebeurd is.	17
Veertigdagentijd - 17 februari 2019	19
De Verborgene God.....	21
Witte Donderdag 2018	23
Paasmorgen 2018.....	26
De heilige Iracundus (1415-1515)	28
Pinksteren 2011.....	32
Preek zondag 30 juni 2019	34
Bach en God - 5 juli 2015.....	36
Alles over hebben voor je kind	39
Zondag 1 september 2019.....	41
Loslaten en verder gaan	44
Vredeszondag 2013	48
Feest van de H. Aartsengel Michaël	50
Oogstdienst 2019.....	53
Eeuwigheidszondag	55
Afscheidspraak	58

